

Buda 1684-i ostroma.

(Második és befejező közlemény.)

Kara Mehmed pasa hősi halála.

Futóárkokra volt szükség, hogy a soros őrség az Ova-kapu és a Kaszim pasa-torony között a védősáncokba eljuthasson. Kara Mehmed vezír-pasa maga ment ki az Ova-kapun, de alighogy vitézeit a futóárok ásásához felállította, egy sahi-ágyúgolyónak a várfalról visszapatannó szilánkjától¹ megsebesült. Mindamellett lelki erejét nem vesztette el, a vitézeket továbbra is harcra tüzelte.

A hó 28-án,² amint betegen bástyáján feküdt, bomba esett melléje, de nem sebesítette meg. Ekkor onnan fölkelt és palotájának³ boltozatos kapuja alatt feküdt le pihenni, közben is állandóan kitartásra buzdítva katonáit. Alláh rendeléséből oda is bomba csapott le, beszakította a boltozatot, ezt a jeles vitézt hasán megsebesítette és megölte. De előbb még hívatta Sejtan Ibrahim vezír-pasát, a többi mirmiránt és emirt és nekik különféle tanácsokat adott, majd félórával később visszaadta drága lelkét teremőjének.

Ezt a fontos eseményt Sejtan Ibrahim pasa közölte odakinn Musztafa vezír-pasa szerdárral, ez pedig jelentette a kormánynak, mire a budai ejálet nevezett Ibrahim pasának adományoztatott, kinevezési okmánya (berát) beküldetett a várba, a tisztek jelenlétében felolvastatott, s megtörténvén a készesók, az elhúnyt Kara Mehmed pasa helyébe az erős akarátú, vakmerő és bölcs Ibrahim pasa vette kezébe a hatalmat, aki Alláh segítségével bölcsen intézkedett, az ellenség stratégiájával szemben tudást és bátorságot állított harcba, a jeles mohamedán gázikak jól felhasználta, pénzzel gazdagon jutalmazta, birtok-adományok reményével serkentette. Nemesak azokat a vitézeket jutalmazta meg, akik levágott fejet vagy foglyot hoztak, hanem azokat is, akik a hitlenektől hadiszert: deszkát, lapátot, ásót szereztek, úgyhogy ezek egymást biztatva, naponta kétszer is kicsaptak az ellenségre s az ellenség a diadalmas gáziknak nem bírván ellenállni, mind-

¹ Rásid szerint a lövés a pasa kezét szaggatta szét (114^b l.)

² (1684) augusztus 10-én. — Rásid szerint (114^b l.) tíz nappal előbb, a hó 18-án (július 31-én).

³ A pasa palotája (pasa szeraji) a pesti bástyafalon állott, ott, ahol a honvédelmi minisztérium homlokzati részétől keletre a mai Színház-utca északi végén a Dísz-tér 18. sz. épület áll. A szomszédságában állott dzsámit (a későbbi Szent József-templom, majd Várszínház helyén) — talán a szomszédságról — pasa dzsámi-nak nevezték.

annyiszor megfutott. Emezek pedig akit értek, fogolyként a bölcse vezér elé vittek, vagy ha megölték, a fejét mutatták be, mire mindannyiszor elismerésben részesültek.

Abdul-muemin pasa karamaniai váli ez időben éppen imáját végezte, mikor a nagy dzsámira⁴ bomba esett, őt is eltalálta s tüstént vértanú-halállal sujtotta. Ibrahim vezír-pasa várparancsnok az elhúnyt rangját Rüstem agának, az elesett Kara Mehmed pasa egykori kethüdájának adományozta s ezt Musztafa vezír-pasa szerdárnak jelentette.⁵

A továbbiakban részletesen szól egy 15 éves ifjúnak, bizonyos Mehmednek vitéségéről. A várnép, különösen a Karakas pasa-toronyon örökdő Memi aga-záde nevű budai janicsár-aga szerette volna elrontani az ostromlóknak cserh-i felek ('a Catherine-wheel in fireworks', Reed-house 1291. évi kiadás 717. l.) nevű hadigéjét. A kis Mehmed vállalkozván a szolgálatra, kötélen leereszkedett a nevezett toronyból, a hadi gépekre köteleket kötött, mire aztán társai előbb őt, aztán a gépeket is felhúzták a várba. (Az esetet egyébként megtaláljuk Rásidnál is, a 114^b l.)

Közben tovább tartott a vár lövetése és az ellenség kísérletezése aknák robbantásával. A vezír-pasa védvonalán a Kaszim pasa-torony alatt az ellenség két aknát robbantott, de mindegyik visszafelé robbant, az első 50, a másik már mintegy 300 hitelent pusztított el. A Karakas pasa-torony alatt ásott akna már a várfalat döntötte le két szekér szélességben, de mielőtt az ellenség a résen behatolt volna, a védők — itt az egyiptomiak örökdték — elsáncolták magukat s reggelre a várfalat nagyjából rendbe hozták.

Most térjünk át a külső eseményekre, a szerdár dolgaira.

Musztafa pasa szerdár második veresége

Hamza bej palankaszi közelében.

Musztafa vezír-pasa, szerdár, már régebben visszavonult Kazan ovaszi-tól, s öt nappal azután, hogy a Hamza bej palankaszi közelében álló Ercsin⁶ palánkánál megállapodott, egy keddi napon,⁷ sabán hó 5-én a szultáni sereget Kadi-köjlü Mehmed vezír-pasa rumiliai bejlerbejre bízta, lelkére kötve, hogy a sereget együtt tartsa, s mindenkit végezzen ki, aki parancs nélkül elhagyja helyét. Azután maga mellé vette Bosnak Osman vezír-pasa damaszksuzi bejlerbejt s kétezer lovas vitézzel kivonult a táborból Buda felé, hogy az ostrom állásáról személyesen tájékozódjon. Felderítő útvjáról az ellenség vezére, az átkozott herceg hírt kapott, s kiküldött néhány ezer lovast, akik (a pasát), a Gürz Eljasz hegy mögött hátába kerülve, meg akarták támadni. Mindkét fél ütközetre állt fel, a hitetlenek nagy száma miatt a mohamedánok megfutamodtak és menekülve nagy nehezen elérték a tábort. Ebben az összecsapásban 200 gázi elesett; fejeiket a hitetlenek levágták s nagy diadallal tértek vissza táborukba.

Ezen a napon a szerdár sátrában tanácskozás volt, s az itt hozott határozat értelmében Mehmed vezír-pasa rumiliai bejlerbej

⁴ A mai Koronázó (Nagyboldogasszony) templomra.

⁵ E szerint az ostromlottak elég sűrű érintkezésben álltak a külső török sereggel.

⁶ Ercsi, régebben térképeken Eresény.

⁷ (1684.) július 18-án, valóban keddi napon.

saját kapuja és ejáletje csapataival előnyomult kitudakolni, hogy az ellenség mennyire merészkedett. A hó 6-án, szerda éjjelén⁸ éjfélkor indult el a táborból s a Budával szemközt emelkedő Kesztáne-hegyre⁹ ment. A Veli bej tekkeszi¹⁰ közelébe, az ellenséges táborba küldött néhány embere azt hozta hírül, hogy az ellenség tábora annyira meg van erősítve, hogy abba észrevétlenül belopózni nem lehet. Erre visszament s jelentette, hogy az ellenség igen erős.

Az este a szerdár tanácskozássra megint sátrába hívta a sereg főtisztjait. Úgy határoztak, hogy az egész haderő fölkerekedik és előre nyomul, mert ha csak Hamza bej palankaszi¹¹ közelében is állapodna meg, egyrészt a mohamedán katonákat nem szállná meg csüggedés, másrészt az ellenséget zaklathatnák is. Oszman pasa fia Ahmed pasa, boszniai bejlerbej, Mehmed vezír-pasa rumiliai bejlerbej, továbbá a jobb- és balszárny alajbejei ezt a tervet elleanyították és nem vélték helyesnek, hogy Hamza bejre nyomuljanak; azt hangoztatták, hogy inkább maradjanak helyükön, s lovascsapatokkal zaklassák az ellenséget, akadályozzák takarmány- és élelmiszerszállításaiban, mígcsak az. Alláh rendeléséből az ostromba beleún és azt föladjja. De Musztafa vezír-pasa szerdár és Bosnak Oszman vezír-pasa damaszkuszi bejlerbej ezt a véleményt elvetette.

Másnap, 7-én,¹² csütörtöki napon tehát az egész szultáni haderő Fresiből elindult s Hamza bej palankaszi mellett szállt meg, majd ugyanakkor 400 vitéz a rumiliaiak közül szerdengecsti-előőrsnek Kaja burunu¹³ felé küldetett. Ellenséges előőrsökkel találkozva, azokat visszaverték s néhány levágott ellenséges fejvel, mintegy 80 főnyi láncravert fogollyal, továbbá a Dunaparton talált gabonával, amit kocsikra raktak, diadalmasan visszatértek. Zsákmanjukat másnap 8-án, pénteken a táborba érve, a szerdárnak is bemutatták, s ettől mindannyian ajándékokat kaptak, a foglyokat pedig az utolsó szálig megölték.

Szombaton az ellenség fővezérétől, az átkozott hercegtől Musztafa vezír-pasa szerdárhoz követ és levél jött. Az utóbbi lefordítatott: „Négyszer támadtál már rám, ha férfi vagy, idődre készen légy, mert holnap, vasárnap meg foglak támadni“.¹⁴ Musztafa vezír-pasa szerdár a követet azzal küldte vissza, hogy helyén van és várja a támadást, majd a sereg fővezéreit sátrába tanácskozássra hívta s közölve velük a levél tartalmát, véleményüket kérdezte, hogy mi legyen a tennivaló, ha az ellenség támad; biztatta

⁸ (1684.) július 19-én.

⁹ 'Gesztenye-hegy': a mai Svábhegy.

¹⁰ A fentiek szerint a Veli bej tekkeszi ('Veli bej dervis-háza, mohamedán kolostora') a Svábhegy keleti lejtőjén, ekkor keresztény csapatok által megszállva tartott ponton feküdt.

¹¹ Hamza bej palankaszi: 'Hamza bej palánkja' vagy Hamza bej szeraji: 'H. b. vára, kastélya', vagy csak Hamza bej (ebből később Hamzsabég) török palánk Érd közelében, amely már a hódoltság elején épült.

¹² (1684.) július 20-án, tényleg csütörtökön.

¹³ 'Sziklás hegyfok': talán a Budafoknál kiugró sziklás hegy neve.

¹⁴ Angeli forrásai erről az üzenetről nem tudnak, viszont az itt vasárnapra jelzett ütközet idejét szombatra, július 22-re teszik (i. h. 407. l.)

őket, hogy mindenki mondja meg, ami szíven fekszik. Valamennyien azon a véleményen voltak, hogy vonuljanak vissza, húzódnak az Dzsankurtaran¹⁵ felé s térjenek ki az ellenség elől, amíg a fővárosból kirendelt segédcsapatok megjönnek, s addig húzzák az időt, amíg az összes csapatok egyesülnek s csak ekkor, megerősödve ütközzenek meg; mert ha az ellenséget fársztják és erősek lesznek, az nem is meri megtámadni őket; de kis erővel ilyen hatalmas sereggel szemben csatába bocsátkozni nagy hiba volna.

Szavukra azonban nem hallgattak. Különösen Bosnak Osman vezír-pasa damaszkuszi bejlerbej, azelőtt bosztandzi basi, soha harcot nem látott jámbor ember követelte, hogy a szultáni tábor maradjon a helyén, de a gyalogos és lovas haderő ütközzön meg az ellenséggel; aki otagját¹⁶ és sátrát szétszedetve hátra küldené, azt irgalom nélkül le kell vágni, és vagyonát a kincstár javára el kell kobozni; mert (— így érvelt —) ha otagjaikat hátra kellene küldeniök, ahhoz a magasrangúaknak 100—100 emberre, s az olyan agák sátraiak visszaküldéséhez, akiknek egyenkint öt emlerük van, két-két emberre volna szükség; de ha a tábor helyén maradna, otagjaikat tíz ember, s az agák sátrát egy ember könnyen megőrzi; így egyrészt több harcossal fognak rendelkezni, másrészt, ha holmijuk helyén marad, bátorságuk is nő; hiszen ha az életük odavész, holmijukat úgylis megehetik a kutyák.¹⁷

Musztafa pasa szerdár is dölőfösen azt hangoztatta, hogy ütközzenek meg, meg fogják verni az ellenséget. Hosszas beszéde után elfogadták Osman pasa javaslatát s azt a táborban kikiáltották. Mindenki harcra készült.

Sabán 10-én¹⁸ este, vasárnap éjjelén (a szerdár) Mehmed vezír-pasa rumilii bejlerbejt előcsapatképen a Kaja burunu felé küldte, ez viszont mintegy 30 emberrel a pristinai alajbejt rendelte ki előrsnek. Az utóbbi hajnal előtt két órával értesítette Mehmed pasát, hogy a völgyből kutyaugatás és kocsiörgés hallható, mire ez a helyzet kiismerése végett még tovább küldte. Mikor (az alajbej) észrevette, hogy az ellenség gyalogosait az ostromárkokban hagyta, s 30.000 embert meghaladó nemcse és magyar lovasal a mohamedán sereg megtámadására indult, vágatva visszajött s Mehmed pasának jelentette az ellenség közeledését. Erre Mehmed pasa a dombról¹⁹ leereszkedett a síkságra, s csapatait

¹⁵ Dunaadony vidékén állott török erőd, az Eszék-budai országútnak egy állomása volt, neve az írónál sokszor előfordul. Ahogy Thúry József egy megjegyzéséből (Hadtört. Közlemények 1890. évf. 377. l.) tudjuk, a lórei rákok Adonyt 1890-ben Dsonkutaran-nak nevezték.

¹⁶ *otag*: magasabb rangú tisztek nagyobb sátra.

¹⁷ A törökben is szóról-szóra így. Képes kifejezésnek látszik, de valószínűleg nem az. Szilahtar több helyen írja (pl. II. 611. l.), hogy kivégzett emberek hulláit a palota elé a kutyáknak dobták s másnap csak az ott visszamaradt csontokat takarították el.

¹⁸ (1684.) július 25-án, vasárnap; a török a késő estét a következő nap éjszakájának mondja. — Az ütközetről idézett naplójában Zsarnóczy is megemlékezik, mint szemtanú.

¹⁹ A hadmozdulatok megint az említett Kaja burunu (l. fentebb) körül történnek, ez pedig — ahogy az előbbiekből tudjuk — a Duna felé

felállította; mikor pedig azt látta, hogy az ellenség arra a dombra igyekszik, amelyen az előbb ő állt, egy agát küldött a szerdárhoz és közölte vele az ellenség mozdulatait.

A szerdár erre elrendelte, hogy minden harcképes ember szálljon lóra. Ezzel a legfeljebb 7000 főnyi erővel a szultáni tábortól mintegy egy órányra fekvő Hamza bej palankaszi mezejére nyomult és seregét ott felállította. Musztafa vezír-pasa saját kapucsapataival, az aleppói ejálet csapataival, a szpahik, szilahtarok és szerdengecstik egy részével s mintegy 500 janicsárral és az ágyúkkal középiütt állott fel, a jobb szárnyra a Duna mellé Hazinedar Haszan pasa anatóliai és Kadi oglu Hüszein pasa szivaszi bejlerbejeket, a bal szárnyra pedig ugyanúgy kapujuk és ejáletjük csapataival Oszman pasa oglu Ahmed pasa boszniai és Szejdzade (egykori) kethüdáját; Oszman pasa jenői bejlerbejt rendelte; a hegy tetejére az erdőbe Bosnak Oszman vezír-pasa damaszkuszi bejlerbejt helyezte, előcsapatnak pedig Mehmed vezír-pasa rumilíai bejlerbejt küldte ki. Hiba volt, hogy a szultáni tábor összes tevését magukkal hozták és előre hajtották, azt remélve, hogy az ellenség majd megrémül tőlük;²⁰ mert az ellenség sorai ketté nyíltak, a tevéket beengedték és összefogdosták, aztán ordítva mint a disznók, a szemben álló mohamedán sereget megrohanták, puskával és ágyúval tűz alá fogták s mielőtt ez úgy a puskákból mint az ágyúkból egyetlen sortűznél többet leadott volna, vele kézi harcra elegyedtek. A mohamedán gázik harmadrésze két óráig ellenállt, de Bosnak Oszman vezír-pasának a hegytetőn álló szekban- és szarudzsa-levendcsapatai²¹ már az első összecsapásnál megfutottak, utánuk a többi levend is futásnak eredt, a szultáni tábort kirabolták s azután Eszék felé menekültek. Átkozott gyávaságuk a küzdő mohamedán katonákra is átragadt; amikor u. i. ezek meghallották, hogy Oszman pasa serege felbomlott és a tábort kirabolta, ők is megfutamodtak, noha az ellenség ekkor már meg volt verve, s Ercsinél álló sátraikat, minden holmijukat elhagyva, üres kézzel tovább menekültek, hogy legalább pusztá életüket megmenthessék. Két nap két éjjel haladva eljutottak Dárda palánkába, itt töltötték az éjszakát, aztán másnap átkeltek a Dráva hídján Eszékre s ott végre megállapodtak.

Pedig az ellenség egyáltalán nem üldözte őket.²² Ágyúikat, hadiszereiket és a tábort elfoglalta és birtokba vette, de aztán

ugrik ki. Az előrs a szöveg szerint is szorosban vonul előre, a Duna és a hegylánc között.

²⁰ Régi török hadicsel volt, tudunk róla, hogy a törökök már a rigómezei csatában is használták ezt a cselekedést (Nesri, Thury József fordításában a Török Történetírók I. 59. l.), s legutóbb 1665-ban a párkányi csatában is éltek vele (Evlia Cselebi magyarországi utazásai, I. 299. l.).

²¹ Hogy a szarudzsa, szekban-szarudzsa alig fegyvelmezett, rossz hírű seregnek volt, Szilahtar szavaiból többször kitűnik (pl. II. 228., 353. l.).

²² Angeli forrása szerint a keresztény csapatok a velencei tóig üldözték a törököket, nyilván azokat a töredékeket, amelyek Fehérvár felé menekültek. (i. h. 407. l.).

visszatért Buda alatti táborába és még keményebben ostrom alá vette Budát.²³

Bosnak Oszman vezír-pasáról beszélnek, hogy 400 erszény készpénz és 400 erszény értékű drágakövekkel kirakott illatosítója²⁴ sátrában maradt és az ellenség kezébe került. Én az ő kethüdájától, Bosnak Ibrahim agától hallottam — aki szomszédunk volt —, hogy a pasa a pénzről könnyen lemondott, de az illatosítót nagyon sajnálta.

A vereség okozóit és a szultáni tábor kirablóit tüstént kinyomozták, aki kézrekerült, megbüntették, az eseményt a fővárosba jelentették²⁵ és sürgősen segédsapatokat, meg hadi- és élelmiszert kértek. Ugyanakkor tettek jelentést arról is, hogy Kara Mehmed vezír-pasa budai, Szejdi-záde Mehmed pasa jenői, Abd-ul-muemin pasa karamaniai bejlerbejt a harcokban elesett.

Erre a fővárosban Cselebi Ibrahim vezír-pasát, volt bagdadi bejlerbejt damaszkuszi bejlerbejjé, Bosnak Oszman vezír-pasát, eddigi damaszkuszi bejlerbejt boszniaivá, itteni elődjét: Oszman pasa oglu Ahmed pasát jenői bejlerbejjé, Abaza Sziavus²⁶ vezír-

²³ Rasid az ebben a fejezetben leírt harcokról csak néhány szóval emlékezik meg (114^a l.).

²⁴ A törökben: buhurdanlik, házi használati tárgy, füstölő szer-szám a levegő illatosítására. Fogadásoknál, követi jelentésekben ekkoriban majdnem mindig szó van kávéról, sörbetről és finom illatokról, melyeket ilyen eszközzel szórtak szét.

²⁵ A magyarországi harcokról augusztus 24-én (ramadán 12-én) érkezett meg Bekri Musztafa összefoglaló jelentése a portára. A részletes jelentés őszintén feltárja a helyzetet. Bevallja a veszteségeket s nem lepeli, hogy a váci csatában a török gyalogságot saját lovasságuk taposta agyon. Vác és Pest bevétele után az ellenség felfelé húzódva Kiz adaszinnál ('leány sziget', a törököknél a mai Margit-sziget neve) átkelt a budai oldalra. Kazan ovaszira, mire ő (a szerdár) felvonult ellene, de megint vereséget szenvedett. Úgyhogy Hamza bégig kellett hátrálnia. Buda körülzároltatván, az Ercsi előtt megjelenő ellenséggel szemben kényszerűségből megint elfoagadta a csatát, de serege ismét vereséget szenvedett s megfutott egészen Északig. Ibrahim jelentéséből tudja, hogy Kara Mehmedet palotájának boltíves kapuja alatt bomba ölte meg. (II. 135.—136. ll.). — A jelentésre a kormány Abaza Sziavus pasa parancsnoksága alatt 3000 főnyi segédsapatot küldött, melyet nagy hirtelen Anatóliában összeszedett, a háború költségeire a belső kincstárból 500.000 gurust utalt ki s a Balkánra és Budzsakba (Dobrudzsába) a tatárokhöz rendeletet küldött, hogy minden fegyverbíró embert gyűjtsenek táborba és irányítsanak a harctérre Bekri Musztafa pasa rendelkezésére.

²⁶ A Szilahtar által alább igen kiemelt Sziavus pasa abaza származású volt, innen jelzője. Ez a kis kaukázusi nép, mely Szuchum Kale körül lakott, csak a XVII. században vette fel a mohamedán vallást, de késői áttérése és csekély lélekszáma dacára olyan élénk részt vett a török birodalom ügyeinek intézésében, mint például a nyugati kis népek közül az albán; ekkoriban már sok vezér-embert találunk, akit neve abaza származásúnak jelez.

Abaza Sziavus az öreg Köprülü Mehmed rabszolgája volt és sokáig a Köprülü-család hív szolgája maradt. Mehmed pasát és fiát elkísérte összes hadjárataikban, haláluk után állami szolgálatba lépett, a bécsi hadjáratban dsebedzsi basi volt, aztán a diarbekiri bejlerbejséget kapta, ahonnan megint Buda védelmére rendeltetett ki. Buda felmentése után a boszniai, majd az aleppói bejlerbejséget birta, de emellett részt vett

pasát diarbekiri bejlerbejjé, az eddigi diarbekiri bejlerbejt: Sejtan Ibrahim pasát budai bejlerbejjé, Kara Mehmed pasa kethüdáját: Rüstem agát kanizsai bejlerbejjé nevezték ki. Berátjaik megérkeztek a táborba és a nevezetteknek kézbesítették.

A következő fejezetben Szilahtar az Eszék körüli harcokat beszéli el, melyeket a császáriak,²⁷ hamzabégi győzelmük után az eszéki híd, illetőleg a szerdárnak Eszéken gyülekező hadai ellen indítottak, hogy a Buda fölmentésére irányuló török hadműveletet megnehezítsék. — Ezen érdektelennek látszó epizód fordítását mellőztem.

A segédcapatok megérkeznek, Musztafa pasa szerdár előrenyomul.

Míg Musztafa vezír-pasa szerdár Eszéknél táborozott és a végvidék megvédésére készült, a fővárosból megjött a segítségül küldött diarbekiri bejlerbejt: Abaza Sziavus vezír-pasa, 2000 szpahi és szilahtar-szerdengecsti és pénz. ramadán 18-án, szerdán²⁸ pedig Hazinedar Oszman aga, a kapudzsik kethüdája is megérkezett egy felséglevéllel. Miután ezt Musztafa vezír-pasának átnyújtotta, utóbbi a főtiszteket sátrába hívta s ott a levelet fölbontotta és elolvasta. Az állt benne, hogy bölcsen és vitézül kell viselkedniök s mindent el kell követniök, hogy Budát az ostrom alól felmentsék s az ellenséget onnan elűzzék; mert ha a vár elesik, valamennyien hóhérkézzre fognak kerülni; mielőbb vonuljanak hát Buda alá s azt minden áron segítsék meg.

Az ezután tartott tanácskozáson azt határozták, hogy gyorsan megindulnak Buda megsegítésére, s erre fátilhát imádkoztak, de mégis még nyolc napig egy helyben időztek. Végül a szerdár Bosnak Oszman vezír-pasa boszniai bejlerbejt és a pozsegai

a magyarországi harcokban, így 1686-ban a siklósi csatában (168. l.), ahonnan a nagyvezér: Szari Szulejman jelentős veszteséggel vonult vissza. Futó serege Péterváradnál — úgy látszik nem Abaza Sziavus tudtán és akaratán kívül — fellázadt a nagyvezér ellen és őt kiáltotta ki nagyvezérnek. Sziavus új tisztében nagyot merészelt: többek társaságában és biztatására detronizálta a négy évtized óta uralkodó IV. Mehmed szultánt, új korszakot akart kezdeni, de már az elején elbukott. Testi tulajdonosságai — ügyessége, ereje — nem képesítették sokra; mint minden abaza — mondja Szilahtar — ő is jámbor és együgyű ember volt. (II. 270—280., 295., 318., 399.—400. ll.).

²⁷ A Zrinyiek és Batthiányak a törökök szemében annyira összenőttek a Dunántúllal, hogy ennek nyugati részeiről kiinduló hadi akciót a törökök akkor is nekik tulajdonítanak, ha abban aktív részük nem volt. Így tesz Szilahtar is: „Zrinyit“ és „Batthiánt“ teszi meg e harcok vezéreivé, noha e családokból senki részt nem vett bennük. A törökök ekkor már földrajzi fogalmakat jelöltek meg e nevekkal: „Zrinyi-oglu“, „Batthiány-oglu“ dunántúli — pontosan körül nem határozható — tartományok nevei, olyan nevek, melyeknek analóg társai Kis-Ázsiában és általában mohamedán területen gyakoriak (pl. Oszmán-oglu, Ramadan-oglu). A kifejezés meggyökeresedett voltára mutat, hogy Szilahtar még akkor is emlegeti „Zerin-oglu“-tartományt, mikor a török hadak már a Balkán belsejéig visszahúzódtak (pl. II. 471., 539. stb. ll.).

²⁸ (1684.) augusztus 29-én helyesen: kedden.

szandzsak müteszarriját: Findik Musztafa²⁹ pasát 6.000 emberrel Eszék és Dárda vidékének védelmére Palkován³⁰ hátrahagyva, a többivel, mintegy 10.000 jeles lovassal és 15 napra való élelmiszerekkel 26-án,³¹ csütörtöki napon Eszékről elindult. A Dráva vizén a hidon átkelve, a másik oldalon Dárda mellett megint megállt s másnap, pénteken is ott tartózkodott, míg csak az egész sereg át nem kelt, s csak harmadnap, szombaton kelt végkép útra Dárda alól, rábízva magát Alláh segítő kegyelmére. Öt napi menet után sával 2-án,³² csütörtökön Isztulni Belgrád alá ért és ott három napra táborni ütött. Akkoriban az ellenségnek egyre-másra 30.000 főnyi erősítése érkezett, s miután annak is híre járt, hogy Ercsi palánkját 3000 főnyi ellenséges sereg védi, az Isztulni Belgrád és Buda között elhúzódó tágas váli völgybe vonult és ott állapodott meg.

Innen agái: Saban, Abaza Musztafa — kiknek neve alább még említettni fog —, továbbá a fehérvári szandzsak müteszarrija: Atlu bej-záde Mehmed pasa vezetése alatt cirkáló csapatokat küldött Ercsi felé, hogy az ellenséget zaklassa és élelmiszerek beszerzésében akadályozza. Emberei csak kisebb sikereket érnek el, melyek — mint alábbi elhatározása mutatja — őt sem elégítették ki. — Ennek a különben nem hosszú, de nem is érdekes szakasznak fordítását szintén mellőztem.

Sziavus és Mehmed pasák támadása.

Azokban a napokban tanácsot tartottak és elhatározták, hogy Buda várába minden áron segítséget kell juttatniok. Abaza Sziavus vezír-pasa és Kadi-köjlü Mehmed³³ vezír-pasa rumiliai bejlerbej azt hangoztatta, hogy ők Alláh segítségével másnap induljanak el és a Keszthely-hegyen³⁴ támadják meg az ellenséget, hogy a Buda várában ostromolt mohamedánok lássák őket, és vegyék észre, hogy segítségükre megjöttek. Azt határozták, hogy Sziavus vezír-pasa a saját kapu-csapatával, az Edirnéből magával hozott szerdengesti-szpahikkal, szilahtarokkal és egyebekkel, összesen mintegy 5000 válogatott mohamedán katonával a hegyi úton a szőlők szélén³⁵ megy az ellenséges tábor felé. Musztafa vezír-pasa pedig a rumiliai csapatokkal a síkság felől, a Dunaparton nyomul előre. A határozatra fátiháat imádkoztak.

Még aznap, 9-én,³⁶ pénteken délután Abaza Sziavus vezír-pasa,

²⁹ Findik („mogyoró”) Musztafa az év elején Boszniában vitézkedett, onnan rendelték föl a pozsegai végek védelmére. Itteni tisztét 1685 végén a kanizsai bejlerbejséggel cserélte föl, amelyet négy évig, Kanizsa elestéig tölt be. Később Temesvárott találjuk, majd Kis-Ázsiába viszi sorsa, Szilahtar sokszor említi a nevét (II. 195—196., 261, 306, 338 ll.).

³⁰ Nyilván Palkonya értendő, Siklóstól délnyugatra a Dráva partján, Dárdától — Szilahtar szerint — egy konak távolságra.

³¹ (1684.) szept. 6-án, helyesen: szerdán.

³² (1684.) szept. 12-én, helyesen: kedden.

³³ Buda eleste után egyideig váradi bejlerbej volt, Váradon is halt meg (Szilahtar II. 316. l.).

³⁴ Svábhegy; topographiailag v. ö. 207. l. 9. sz. jegyzet.

³⁵ Budakeszi vagy Budaórs és a Svábhegy között.

³⁶ (1684.) szept. 19-én; e nap nem pénteki, hanem keddi nap volt, a legközelebbi péntek viszont szept. 22-re esik. Úgy látszik, az időpont

éjjelkor pedig Mehmed vezír-pasa is lóra szállt s a terv szerint útnak indult. Hajnalban Sziavus vezír-pasa leereszkedett a hegyről,³⁷ Mehmed vezír-pasa pedig a síkságon nyomult elő baj nélkül Buda közelébe és megszállta a Moanat tepeszi-t,³⁸ ott az ellenséges sáncok és csapatok előtt kibontotta zászlóit s Buda védőinek is megmutatta magát. Két óráig ott időzött, aztán a dombot megkerülve a Gürz Eljasz-hegynek a Csil-bair³⁹ felőli részén hangos Alláh-kiáltással megtámadta az ellenség horvát csapatait, melyeknek széles és mély árkokban ágyúik is voltak s velük három órán át heves harcot vívott. Emberei sok ellenséges katonát megöltek, sőt az árkokba hatolva néhány főembert is, úgyhogy a katonák⁴⁰ árokból árokba menekültek; összesen 600 levágott fejet hoztak magukkal s néhány ágyút beszegeztek. Közülük csak nyolc gázi esett el s csak tizen sebesültek meg. Mikor beesteledett, sok fogollyal és levágott fejjel visszajöttek a váli völgybe a szerdárhoz, aki gazdagon megajándékozta őket; s az ostromzár alatt álló mohamedánok is örvendezve láthatták, hogy segítségük érkezett.

A várbeli gázik második kirohanása.

Két nappal a fenti ütközet előtt, amikor a várbeliek a pesti oldalon észrevették Bosnak Szerhos Ahmed pasát és a végvidéki gázikat,⁴¹ ők is hátorságra kaptak s közülük mintegy ezer főnyi gyalogos, Allah ekber-t⁴² kiáltva kivont karddal a külső városba (varos) tört, az ellenséget megverte s a Horosz kapuig üldözve, egészen a Dunáig elhatolt, amit eddig az ellenség meg tudott akadályozni. Másnap az ellenség az említett kapun megint benyomult, de ahogy a foglyok beszélték, ebben a harcban halottakban több mint háromezer embert veszített.

Mikor pedig ezen (a harmadik) napon a várbeliek megint a Moanat-dombon is meglátták a külső gázikat, hálát adtak Alláhnak, hogy a felmentő főszereg is megjött, s alélt testükbe új életet merítve, az Ova kapuszu-n keresztül megint kicsaptak a várból, az ellenség árkait egészen a Karakas Mehmed pasa-toronyig elfoglalták, egy védőállását (kubur) elrontották, egy aknáját betömték, s ezer levágott fejjel győztesen tértek vissza a várba.

Másnap 5-án,⁴³ szombati napon Musztafa vezír-pasa szerdár az egész szultáni sereggel elindult a váli völgyből s nehéz málháját

megjelölésének pönteket illető része a helyes. Angeli forrása szerint a támadás 22-én, pénteken történt.

³⁷ Valószínűleg a Sváb-hegyet érti, melyen át, Budaórs vagy Buda-keszi felől, az ostromlók hátába igyekezett kerülni.

³⁸ Moanat tepeszi, mint már említettük, a Sas-hegy török neve.

³⁹ Csil bair (Karácson Imre szerint „fürj-domb”, — de lehet „fátlan, kopasz domb” is): a Gellért-hegy nyugati nyúlványa, a mai Szent Imre-körtér feletti Kis Gellért-hegy.

⁴⁰ A törökben: salját.

⁴¹ T. i. azokat, akiket az egri pasa a határvidéken össze tudott gyűjteni és most Pest felé vezetett, hogy az ellenséget nyugtalanítsa és ha lehet, az ostromlottaknak segítséget juttasson.

⁴² „Allah hatalmas”, mohamedánok roham-kiáltása.

⁴³ Helyesen sával 15-án (tollhibából maradt ki a tizes számjegy megfelelője), azaz szept. 25-án, valóban szombati napon.

a Buda közelében fekvő Göl basi-hoz⁴⁴ küldve, maga a sereggel felment a Taslik burunu tepeszi⁴⁵ tetejére, mely a Gürz Eljasz-hegy innesső oldalán elterülő Kile ovaszi⁴⁶ nevű síkság végén áll. Seregét felállítva, egymás mögött három csapatban az ellenség ellen indította. Láttukra az ellenség szintén kivonult táborából s a Gürz Eljasz-hegy előtt a mohamedánokkal szembe szállt, de Alláh segítségével visszaveretett, halottakat és zsákmányul mintegy 60 sátort hagyva hátra. A mohamedánok közül, hála Alláhnak, senkit sem ért baj, ők mindannyian szerencsésen visszajutottak a táborba.

Sziavus pasa támad és Buda várába segítséget visz.

Másnap, a hó 14-én,⁴⁷ vasárnapi napon haditanács volt, amelyen egyhangúlag azt határozták, hogy az ellenséges tábor, hátulról megkerülve, meg kell támadni s ez úton a várba segédcapatoakat kell juttatni. Tervük szerint Musztafa vezír-pasa szerdárnak a Gürz Eljasz felől, Mehmed vezír-pasa rumilii bejlerbejnek a szorosból a Csil-bair felől, Kadi-záde Hüszein pasa diarbekiri bej-

⁴⁴ Göl basi ('tó feje') gyakori táborozó helye lehetett a törökségnek. Nemcsak most időzött itt a sereg, régebben is itt állt meg egy különítmény, amely — többi között — kinevező okmányokat hozott a fővárosból (Bécs. Nat.-Bibl. Handschriftensammlung, Hist. osm. 53. sz., 165. l., s Kjátib Cselebi is írja, hogy a sereg „Göl basi“-nál Budával szemközt ütött tábor, (majd később:) „Miksa herceg Győrben arról értesült, hogy a szerdár Göl basi-nál megállott...“ (itt Göl basi-nak Budához való földrajzi viszonya már nincs jelezve)... A szerdár Tata alól visszajövet Göl basi-nál felvett egy másik csapatot s aztán Ó-Budára ment (l. Karácson Imre fordításában, Török Történetírók III. 267—268. ll.). — Göl basi tehát Budával szemközt fekszik, de nem közvetlenül Buda közelében (mert akkor győri szem számára nem a kisebb Göl basi, hanem Buda szolgálna megjelölésül, s Göl basi-ról nem Ó-Budára, hanem Budára menne a szerdár). A helynév magyarozatát és a hely pontos fekvését megadja maga Szilahtar akkor, amikor a Bécs alól visszatérő nagyvezér útját leírva megmondja, hogy Bicskétől Buda felé menet, két óra alatt elérte „Bia nem göl basi-t“ (Bia nevű tó-fejet) s innen 5 óra alatt a budai mezőt (szahra-i Budunt (II. 95—96. l.). A jelzett pont tehát (Göl basi, máshol Göl kenari: 'tó part'), ahol a sereg most is húsz napig időzött, a Bia mellett elterülő tavas mocsaras vidék.

⁴⁵ 'Köves hegyorom dombja', a kelenföldi síkság túlsó szélén (Budaörs körül?) emelkedő sziklás hegyek valamelyike.

⁴⁶ Kile ovaszi 'Kile mezeje' (vagy ahogy Evlia Cselebi i. m. II. 255. l. mondja: Kile szahraszi 'K. mezeje'): a magyar „Kelenföldre“. A szót Evlia már török szónak érzi, magyarozatot is fűz hozzá: a budaiak azt beszélnek, hogyha egy tábor olyan népes, hogy Kile mezejét egészen ellepi és úgy megtölti, ahogyan a gabona megtölti a Kile-t (kile gabonamértéket jelent körülbelül tíz kilogramm súlyban), akkor az a tábor, illetőleg annak serege olyan erős, hogy azt vereség nem érheti. — Ebben a magyarozatban erőltetett etymológiával van dolgunk. Kile a fenti kifejezésben nem más, mint a magyar „Kelen“ szó torzított és rövidített török alakja, melynek magyar eredete feledésbe ment és már Evlia előtt se volt ismeretes. Evlia a maga tudása szerint költött hozzá magyarozatot, és hozta a kifejezést kapcsolatba az ürmértéket jelentő török kile szóval.

⁴⁷ (1684.) szept. 24-én, vasárnap.

lerbejnek az isztulni belgrádi váli: Atli-bej-záde Mehmed pasa végvidéki csapataival felülről a hegy⁴⁸ felől, Abaza Sziavus vezír-pasa diarbekiri bejlerbejnek a jenői bejlerbejjel: Oszman pasa-oglu Ahmed pasával Esztergom felől⁴⁹ kellett volna előnyomúlnia. Fogadkoztak, hogy az ellenséget szét fogják verni. Abaza Sziavus vezír-pasa 1500 főnyi saját kapu-csapatával, 1000 főnyi szilahar-szerdengecstivel, Oszman pasa-oglu Ahmed pasának mintegy 500 főnyi kapu-csapatával és a temesváriakkal, összesen mintegy 3000 főnyi lovassal már este lóra kelt. Alláh arra az éjszakára erős zivatart adott, úgyhogy sok nagy vizen kellett átkelniök, amíg másnap, 15-én⁵⁰ hétfőn a zsámbéki úton a budai mezőre kiértek. Mindjárt ott az ellenségnek 500 főnyi előcsapatára bukkantak, melyet megrohantak és szétverték. De a többiek, kivéve Ahmed pasát, hűtlenül elárulták őket, azon az ürügyön, hogy esett az eső,⁵¹ nem jelentek meg az ütközetben, és Sziavus vezír-pasát éppen úgy ott hagyták a veszély torkában, ahogy néhai Szülejman szultán korában a németországi hegyekben Kaszim vojvodát⁵² feláldozták. Ő⁵³ azonban állhatatos és elszánt magatartásával fényes sikert ért el; noha látta, hogy az ostromló sereg ereje többször százezer főre rúg, a maga kis seregéhez csak a hatalmas Alláhtól kért segítséget, s az ellenség táborát és sáncait kivont karddal hangos Alláh-kiáltással megtámadta.

Mikor az ellenség kivonult táborából, s a csatakiáltás „Alláh nagy! Alláhnál a hatalom!“, az ellenséges puskáknak, a várbeli bombáknak, kőgolyóknak zajával keveredve az eget verte, ő az összes bástyákat és ostromárkokokat, melyek a Kannáre kapuszu nevű réttől a Bécsi kapuig, onnan a Toprak-bástyáig, innen az Ova kapuszu-ig, ettől a szemközt fekvő temetőig,⁵⁴ innen a Hidr baba tekkéig⁵⁵ húzódtak, győztes vitézeivel majd gyalog, majd

⁴⁸ T. i. a Svábhegy felől.

⁴⁹ A János-hegy felől.

⁵⁰ (1684.) szept. 25-én, hétfőn. — Keresztény források szerint a támadás a Szent Pál-völgy felől érte az ostromlókat. (Angeli i. h. 416. l.). (Szent Pál völgyének az Ördögárok völgyét nevezték, mert a völgy felső részében állott a pálosok kolostora.). Eszterházy Pál nádor is úgy írja egy emberének, Benyovszky Mátyásnak, hogy a szerdár 25-én négy felől támadt az ostromlókra, a Szent Pál völgyében „Apermon“ ellen sikerrel, de a nádor állásánál — az Isten kútjánál — eredmény nélkül. Levele szerint a nádor teljességgel nem reményli, hogy bevehetik a várat (Bubics Zsigmond közleménye a Századok 1884. évf. 801. l.).

⁵¹ Angeli viszont azt állítja (i. h. 416. l.), hogy az eső a törököknek segített, amennyiben eláztatta a keresztény sereg puskáinak kancát.

⁵² Kászim vojvoda 1532-ben vezetett Ausztriába nagyobb portyázó csapatot. A törökökre nézve balul végződött vállalkozást úgy nyugati, mint török írók többször elmondják, az események összefoglalását és irodalmát Thúry Józseftől l. Török-magyarokori Történelmi Emlékek, írók II. k. 91—93. ll.

⁵³ T. i. Sziavus pasa.

⁵⁴ Az Ova kapuszu alatt, tehát a várhegy és a mai Krisztina-tér között fekvő temetőről van szó.

⁵⁵ Hidr baba tekkesz: 'Hidr baba kolostora' a Marsigli-féle török térkép szerint a Sas-hegy északkeleti lejtőjén állott. Ugyanezen térképetől a ponttól ismét északkeletre, talán a mai tabáni és németvölgyi

lőháton küzdve legázolta, úgyhogy az árkok megteltek az ellenséges hullákkal. Közben a várbeliek is kardot ragadva kirohantak, s hét órán át olyan öldöklést vittek végbe, hogy az égben az angyalok, a földön a mesebeli halak (semek) bámulták és magasztalták őket.

Mivel az író ezt a harcot nem látta, le sem tudja azt írni; de nagy multat átélt végvidéki öreg harcosok mondják, hogy ilyen viaskodást ők se láttak. Adassék érte örök hála.

Sziavus pasának kezében kard, karjában kegyetlen erő volt, melynek menthetetlenül áldozatul esett mindenki, aki útjába került vagy vele szembe szállni merészelt. Az is köztudomású, hogy harc közben egy ellenséges nyíl felhasította lovának hasát, úgyhogy az egy arasznyira kilógott. A pasa majd az ellenségre csapott, majd harc közben is harsány hangon biztatta és rendezte övéit, akik szintén elszántan állták a harcot. Az agák közül különösen Sabán, Abaza Musztafa és Szilahtar Abaza Oszman⁵⁶ és a diván-efendi, jeles íjászok, harcoltak vitézül, mint feldühödött farkasok, úgyhogy Nerimant se lehet hozzájuk hasonlítani. Ők mindannyian koruknak Szejid Batalja⁵⁷ voltak. A diván-efendi egyszer beleesett egy mély árokba, s mikor ellenségét ott elintézte, csak úgy tudott onnan kimászni, hogy kardját az árok falába szúrta.

Röviden: Alláh áldása legyen úgy Oszman pasa oglu Ahmed pasán, mint a többi igazhívó gáziu, amiért oly elszánt harcot harcoltak.

Amikor Sziavus pasa a megbeszélt haditervhez híven a diván-efendit: Imámí Mahmud efendit⁵⁸ és Ahmed mir-achor-agát a maga hat zászlóalja (bajrak) szekbánjával, továbbá egy kevés szpahi- és szilahtar-szerdengecstivel — összesen mintegy ezer gázit — saját csapataitól elkülönítette, megparancsolta nekik, hogy amíg ő saját embereivel harcban leköti az ellenséget, ők nyomuljanak be a várba. A 3000 jeles lovas gázi a Kral binari-n⁵⁹ és a Kesztáne bairi-n⁶⁰ át a megállapított módon hangos trombitaszóval hatolt előre, az ellenséget szétverte, s táborán és árkain át tovább nyomult, hogy az ostromlókon keresztül segítséget vigyen a várba.

Közben azonban az ellenség magához tért, gyalogos és lovas csapatait rendbe szedte és mindenfelől megrohanta a küzdő gázi-

temetők között egy helyet „Hidr babá“-nak (valószínűleg Hidr baba sírjának, búcsújáróhelyének) nevez. — A kolostort Evlia is említi (i. m. II. 249. l.).

⁵⁶ Saban és Abara Musztafa agák már a korábbi portyázó harcokban is kiténtek vitézségükkel.

⁵⁷ Neriman legendás perzsa hős, Riüstemnek öse, Szejid Batal arab mesebeli hős volt.

⁵⁸ Melléknevén Köpek-záde 'kutya-fi', isztambuli származású udvari pap volt, a bécsi hadjárat előtt ő vette át a szultán kezéből a szent zászlót (Szilahtar II. 14. l.). Később (1715—1714) sejhüüslám is volt.

⁵⁹ 'Király kútja'. Ali budai pasa Rudolf királyhoz (1583-ben) intézett levelében magyar nevén (Kiraly Kuta) említi (A Budai basák magyar nyelvű levelei, szerk. Eckhardt Ferenc, Szekfű Gyula és Takáts Sándor, Budapest, 1915, 291. l.).

⁶⁰ l. 207. l.

kat, mire ezek folytonos harc közben visszahúzódtak a szultáni tábor felé. Amíg az előrösök dombján átmentek, 10,000 ellenséges katona pusztult el.

De azért még mindig nyomukban volt egy ellenséges sereg, erősebb 10,000 főnél. Mikor azonban ezek meg akarták szorítani a mohamedán gázikat, Sziavus vezír-pasa csapatával hirtelen megfordult, hirtelen rajtuk ütött, ellenállás nélkül megszalasztotta és a síkságon álló táborukba kergette őket.

Sziavus pasa ezután az említett réten háborítatlanul megállapodott, a lovukról leszállott, vagy lovukat vesztett gázikat, valamint a sebesült és szétszóródott mohamedán vitézeket összegyűjtötte s kétórai időzés után, emberei közül senkit hátra nem hagyva, zeneszóval a szultáni tábor felé vonult. Útközben találkozott az imént szétszalasztott hitetlenekkel s megütközött velük; sokan ott vesztették életüket, a többiek táboruk felé megfutottak, ők pedig Alláhnak hálát adva sértetlenül visszatértek a szultáni táborba. Az aznap ejtett foglyok vallomása szerint az ellenség halottainak száma igen nagy volt, és sebesültjei is 4800-on felül; a mohamedánok közül noha úgy látszott, hogy ebből a küzdelemből senki sem fog megmenekülni, csak 13 gázi került a vértanúk útján Alláh színe elé és csak 18-an sebesültek meg.

A várbeli gázik harmadszor támadnak és elfoglalják az aknát.

Nézzük most a várbelieket.

Amikor Sziavus vezír-pasa csapatait és diadalmas lobogóját az ostromlottak észrevették, elfogta őket a harci láz és egymást buzdították: „A mi hittestvéreink, akik a túlvilági vándorlásban is úti társaink lesznek, támadják a hitetlenek táborát, menjünk elébük, mi is rohanjuk meg a hitetleneket s közös erővel saját sátraikban verjük szét őket!” Mintegy 2500 főből álló helyi, szerémi, szemendrei és rumiliai csapatok délben az Ova kapuszu-n, a réseken és falakon át kitörve, az ostromárkokat egészen az ágyúig megszállták, azokban több mint 5000 embert megöltek, köztük a gyalogság parancsnokát, az esztergomi grófit. A megszállt árkokat betemették, három felfedezett aknát eltorlaszoltak, az ott talált nyolc aknászt foglul ejtették, s egyesülve a Sziavus vezír-pasa által segítségükre küldött gázikkal, diadalittasan visszatértek a várba.

Az ellenség fővezére a balsiker miatt akkora indulatba jött, hogy az ostromárkoknak összes tiszteit kivégeztette.

Az előbb említett aknászok⁶¹ figyelmeztették a várbelieket, hogy az ellenség Buda várfala alatt három régi boltozatot talált, ezeken át a királyi palota és a börtön⁶² alá már egy hónap óta aknákat vezet, azokat megtölti lőporral és a napokban fel akarja robbantani. Erre a várparancsnok, a böles Ibrahim vezír-pasa megparancsolta a jeles gáziknak, hogy ennek meghiúsítása végett az egyik aknászt öltöztessék végvidéki viseletbe, az aknák helyét pontosan magyaráztassák meg s aztán 3000 elszánt és ügyes

⁶¹ T. i. a keresztény táborban ejtett foglyok.

⁶² Az itt jelzett börtön a várhegy déli végén, a királyi palota ('Kral szeráji') udvarán állott.

vitéz, akiket a portabeli és budai janicsárok közül, az azab-, gö-nüllü-, rumiliai, szerémi és szemendrei gázikból válogatott össze, kora hajnalban törjön ki a várból. Ezek a hét ostromárok őrségét, egészen a sáncig, ahol az ágyúk voltak felállítva, leöldösték, több mint 3000 fejet levágtak, a foglyok útmutatása alapján Alláh segítségével az aknákat megtalálva, azokba egészen a szeraj és a börtön alá behatoltak, az ott talált 470 zacskó puskaport fölvitték a várba a szertárba, az aknák száját pedig betömtek és mindent elpusztítottak.

Megerkezik Miksa herceg és követe útján Buda várának feladását követeli.

Az ostrom hatvanadik napján⁶³ Buda alá érkezett a nemese-szászár veje és második fővezére, aki egyike a „hét királynak“ s Bécestől húsz konak járóföldre befelé Bajorországnak örökös fejedelme:⁶⁴ Miksa herceg, 30,000 főnyi gonosz ellenséges sereget hozott magával, amit saját országában gyűjtött, továbbá 400 létrát, s csatlakozott az ostromló sereghöz. Az ellenség addigi fővezérét erősen összeszidta, aztán követ útján kenyeret küldött a várba.⁶⁵

Mikor a követ a kapuhoz érkezett, a védők értesítették Ibrahim pasát, majd ennek parancsára a követet bebocsátották. Éppen ebédidő volt, nagy lakomára készültek, amin az átkozott⁶⁶ nagyon csodálkozott:

— „Mi abban a hitben voltunk, hogy ti nélkülöztök.⁶⁷ Ilven szorongatott helyzetben hogyan lehet 40—50 fogásos lakomákat rendezni?“

— „Alláhnak hála (hangzott a pasa válasza), minden szüksé-

⁶³ Miksa bajor választó szept. 9-én, más adat szerint 11-én érkezett meg a budai táborba, ami — ha a körülzárás első napját július 14-ére tesszük (l. 99. l. 72. sz. jegyzet) — pontosan az ostromnak 58-ik, illetőleg 60-ik napjára esett.

⁶⁴ A törökben: di Bavāre vilājetinin ber vedžh-i odžaklik hākimī bārfiriš [a „Wahlfürst“ eltorzítása] Makšimliān hersek. — Rasid szerint (115^a l.) maga a császár jött, rangrejtve, Buda alá.

⁶⁵ Hammer szerint (i. m. III. k. 765. l.) szeptember 15-án, amint ő kiemeli a bécsi vereség évfordulóján. Nem hiszem, hogy a nap kiválasztásában célzatosság lett volna, — vagy ha mégis: a törökök nem vették volna azt észre, mert az ő naptárjuk szerint bécsi vereségük évfordulója már tíz nappal korábban elmúlt. — Angeli szerint nem Miksa, hanem Károly herceg tett egy ilyen kísérletet a vár megszerzésére, még pedig az ostrom kezdetén, mindjárt az ercsi (Angelinél: hamzabégi) győzelem után (i. m. 409. l.). — Ha igaz az, amit Szilahtar a következő fejezet elején mond, — hogy t. i. a herceg követének elutasítása miatt felháborodott és a vár birtokáért tízezrek életét is hajlandó volt feláldozni, — akkor a követ szereplését, a vár feladására vonatkozó felszólítást csakugyan régebbi időre kell tennünk, talán úgy, ahogyan Angelinál olvassuk. Mert szeptember közepén, amikor Miksa herceg Buda alá ért, a keresztény táborban alig volt 5000 jó fegyveres, a többit elfogyasztotta az ostrom; az „átkozott herceg“ hiába lobbant volna haragra, tízezreket már nem tudott volna harcha vetni.

⁶⁶ T. i. a követ.

⁶⁷ Így adja magyarázatát annak, hogy miért hozott magával kenyeret a várba, s igyekszik kiismerni az ostromlottak helyzetét.

günk bőven fedezve van. Ha öt évig egyfolytában volnánk körülzárva, élelmiszerben akkor sem éreznék hiányt, sőt készletünket háromszorosára-négyszeresére szaporítani tudnánk. Mi nem nélkülözünk“.

Ez a hitetlen⁶⁸ állítólag a néhai nagyvezírnék, Fázil Ahmed pasának rabszolgája volt, az ő udvarában nőtt fel, s a Rába melletti ütközet⁶⁹ zürzavarában urától megszökve, idővel a nemese császár belső szolgálatába jutott. Kitűnően beszélt törökül, úgy-hogy tolmács nélkül tudtak tárgyalni. A táborból egy egyiptomi rabot is hozott magával (s rámutatva így szól):

— „Tessék megtartani!“

— „Nincs rá semmi szükségünk (felelte a pasa.) Ha olyan nagy ember vagy, kívülről küldj be foglyokat. Értem én azt jól, amit te a fejedben forgatsz! Mert ha ezt a foglyot itt tartanám, odakinn a táborban azt híresztelnéd, hogy a törököknél⁷⁰ hiány van katonákban: „az én szolgámat is erőszakkal visszatartották“. Nem, erről az ábrándról le kell mondanod. Padisahunnak bölcs kormányzása alatt embernek és élelemnek egyaránt bővében vagyunk, a várban most is százezernél több olyan fegyverbíró ember áll készen, akinek még orra-vére se folyt. — De hát tulajdonképen minek jöttél, beszélj!“

Erre amaz elővette és átadta Miksa herceg levelét.

Ez alatt a várbeli főtiszték közül vagy száz ember összegyülekezett s azok előtt felolvasták a levelet:

„Ibrahim pasa, várparancsnok úr! Te kiváló szolga, tapasztalt és bátor, tettekéz és hírneves, az állam szolgálatában páratlanul értékes ember vagy. Egy csapat összeverődött embert száz nap alatt kemény fegyelemhez szoktattál. — de nézd: a vár falából már alig maradt valami. És ti, agák, várbeli tiszték és birodalmi pasák, akik készek vagytok hitetekért életeteket is feláldozni, szintén olyan vitézül harcoltatok, hogy becsülettel odaállhattok császárotok színe elé, mert semmit el nem mulasztotatok, s minden elismeréssel megszolgáltatok.⁷¹ De most már ti is láthatjátok, hogy ebben a várban rátok nem vár semmi jó. Ha életetek, családotok és vagyonotok kedves, adjátok fel a várat. Vallásunk parancsa és kegyelmes császáruink engedelmé alapján megbocsátjuk makacs ellenállástokat. Kocsikat és hajókat már készítettünk számotokra, s bántatlanul oda szállítunk benneteket, ahová akarjátok. De ha nem —, késő bánat: elgondolat. Ha erő-

⁶⁸ T. i. a követ.

⁶⁹ T. i. a szentgotthardi esata zavarában, 1664-ben.

⁷⁰ Az író az eredetiben is a türk ('török') szót adja a pasa szájába, mint aki tudja, hogy az ostromlók táborában ez, és nem a „gvőzdelmes mohamedán gázik“ elnevezés járja. — Írónk, Szilahhtar, a türk szót ritkán használja, s megvető értelmet tulajdonít neki.

⁷¹ A tárgyalásnak ez a mozzanata, a vár átadásával járó felelősségrevonás rémképének halványítására, Szilahhtarnál nem itt jelenik meg először. Ahogy ő írja, 1665-ban Újvár átadásánál az akkori nagyvezér, az előbb is említett Köprülü-záde Fázil Ahmed pasa, szintén bizonyította Forgáchnak, az újvári várkapitánynak, hogy vitézül harcolt s a vár védelmében semmi mulasztást nem követett el, — ellenkezőleg császára szügyelhetni magát, hogy közeli hadait nem küldte az ostromolt vár fölmentésére (l. 281. l.).

vel vesszük be a várat, az utolsó csecsemőig kardélre hányunk benneteket“. — Ebben a modorban a követ hosszasan fenyegetődzött.

Ibrahim pasa így felelt:

— „Követ úr! Amikor Szülejman szultán ezt a várat elfoglalta, azt nem a pasákra, hanem a védőseregre bízta. Ha a kul-ágák⁷² adják, ám ők lássák“...

Erre a kul-ágák rákezdték:

— „Mikor a padisah őfelsége a várat ránk bízta, azt mondta, hogy Alláh segítségével a várat védjük meg, de azt nem mondta, hogy adjuk át az ellenségnek. S mindannyian, akik most itt vagyunk, akkori méltóságunkban vagyunk és katonáink se csüggednek. Harcikedvünk csak nőtt, közben segítségünk is jött. — mért adnók fel tehát a várat? Előbb mindannyiunkat meg kell ölnötök, hogy a várat megszerezhessétek. Ide-stova száz napja, hogy harcolunk, de attól se félünk, ha még annyi ideig volnánk körülfárva. Az a 10.000 szerdengeesti, akiket Sziavus pasa a minap segítségünkre a várba beküldött, ezt a kijelentést tette előttünk: „Ti most vonuljatok vissza és szépen pihenjete: száz napig majd mi harcolunk!“

Erre megint megszólalt a követ:

— „Jó, jó, de most már mit mondjak a hercegnek? Határozatok!“

Erre Ibrahim pasa így felelt:

— „Ezt határozták: A városban százezer harcos és öt eszendőre elegendő élelmi- és hadiszer van. Ha eleségünk elfogy, megesszük hősi halottainkat. Ha hadiszerünk fogy el, és kívülről pótolható nem lesz, a vár lehullott köveivel fogunk harcolni. Úgy segítsen Alláh, hogy amíg ez a sereg él, a vár nem lesz a tiétek. A hercegnek mondd meg, hogy semmit el ne mulasszon“.

A követ ezzel a válasszal ment ki a kapun.

A várbeliek negyedik kirohanása; a nagy ütközet.

Mikor a követ urához érkezett és újtjáról jelentést tett, az átkozott⁷³ nagy haragra lobbant és esküdözött, hogy a várat akkor is elfoglalja, ha négy sarkán egy-egy szentegyház védené, s hogy valamennyi lakosát kardélre hányja. Aztán úgy gondolkozva, hogy 10.000 ember élete árán másik 10.000 benyomulhat a várba, 20.000 főnyi, illetőleg más közlés szerint 30.000 főnyi rohamsereget állított össze és másnap, sával 24-én⁷⁴ szerdán, a déli pihenő alatt először saját csapatait, majd azok nyomában a nemce csapatokat a vár ellen indította. A rájuk zúduló fegyver- és ágyútűz dacára bevonultak az ostromárkokba, majd a Frengi-torony ágyúkkal ütött réseinek mentek és a sorompókba (sarompo) kapaszkodtak, sőt négy emberük egészen behatolt. Ezeket azonban levágták, s úgy azokat is, akik a sorompóba kapaszkodtak, mert mindaddig nem tágitottak, amíg karjukat le nem vágták. Mikor a falak tetejére és a mellékvértekre felkapaszkodtak, hogy a várba tódul-

⁷² Modern szóval: csapattisztek.

⁷³ T. i. a herceg.

⁷⁴ (1684.) október 4-én, tényleg szerdán.

janak, az ott őrködő kevés janicsár és gönüllü meg egyéb várbeli ember elébük vetette magát s amíg a többieket értesítették, elszánt kézitusát vívott velük. A budai gönüllük közül 12 bölükbasi esett el ekkor, de az ellenség közül is sokan elesetek.

A küzdelem hírére Ibrahim pasa kikiáltatta, hogy a várbeliek azonnal menjenek a résekre. Erre nagy tömeg tódult előre s hangos Alláh-kiáltással rávetette magát az ellenségre. A lárma és az ágyúdörgés az egekig hatolt, a gázik rengeteg kézibombát és követ, Sziavus pasa íjásza a szerajból⁷⁵ számtalan nyilat lőttek ki az ellenségre, ez viszont főleg a réseket, a szerajt és a várbeliek gyülekező helyeit vette ágyútűz alá, sok kárt okozott, de a szerajban, Alláhnak hála, semmit se. Az ostromlók három órai szakadatlan tüzelés után, nem törődve a várbeliek ágyú- és fegyvertüzével, bombáival, elszánt vad rohamot intéztek, de a mohamedán sereg Alláh segítségével vitézül ellenállt, bombákat dobált, mindenféle eszközzel tüzet szórt rájuk, kézitusára kelt velük, s végül is magának szerezte meg a győzelmet: estefelé, mikor egy helybeli janicsár Rüszttem pasa seregéből az ellenség gyalogosainak főparancsnokát lelőtte, az ellenség megtört és visszavonult. A gázik egészen az ostromárkokig üldözték s lelkesen, diadallal tértek vissza a várba, s aztán a hősi halottakat eltemették vagy a Dunába dobták. Az ellenség hulláival tele voltak a síkság és az ostromárkok, szagukat alig lehetett elviselni; azt mondják, hogy ez a roham az ellenségnek ezer emberébe került, míg a gázik csak 22 halottat és 55 sebesültet vesztek.

Maga a főparancsnok, az agg Ibrahim vezír-pasa állandóan járta a bástyákat és tornyokat, biztatta és oktatta a gázikat, s Alláh segítségével sikeresen, mert az ellenség aknáit ismételten felkutatták, az ellenséget éjjel-nappal zaklatták és pusztították. Fáradozása nemcsak a várra, hanem Alláh minden hívére áldásos volt, senki más a várat meg nem tudta volna menteni. E küzdelemben különösen Rüszttem pasa karamániai bejlerbej tűnt ki, névrokonához⁷⁶ híven mint egy vasoszlop⁷⁷ állt a résen, s Haszeki Ibrahim aga fővárosi janicsárral együtt példaadó hősiességgel harcolt. Az említett Ibrahim aga, korának legöregebb gázija, leopard és párduc volt egy személyben, harcvágyó vitéz, aki — mint azt mindenki tudja — sok haditervet eszelt ki a hitetlenek ellen, kivételükben mindig részt vett és soha meg nem hátrált. Végül kitűnt a jelesek közül Cserkesz Ahmed pasa adanai váli, szintén páratlan tettvágyó vitéz. Áldja meg őket Alláh!

A várbeliek ötödik kirohanása és az ellenséges aknák elfoglalása.

E harc után az ellenség fővezére lemondott arról, hogy rohammal vegye be a várat s a Frengei-torony alá aknát kezdett fúrni. Mikor ezt a mohamedán gázik megtudták, Alláh! Alláh! kiáltással kirohantak, az ostromlókat visszakergették árkaikba,

⁷⁵ Azaz a királyi palotából.

⁷⁶ Rüszttem a perzsa hőskornak ismert legendás vitéze.

⁷⁷ A törökben: *demur kazik*, ugyanaz, mint a költő Zrinyi Miklós jelzője a törököknél.

majd erősebb nyomás elől visszahúzódtak. Négy óra hosszat hullámzott a harc, míg a gázik a végső győzelmet megszerezték, az aknát elfoglalták, eltorlaszolták, de a benne talált 200 kisze lőport föl vitték a várba.

Ahmed pasa harcot vív, segédcapatokat és eleséget juttat a várba; a gázik hatodszor kitörnek a várból s külbárosát elfoglalják.

Bosnak Szerhos Ahmed pasa egri bejlerbeji, aki végvidéki csapatokkal a Budától 10 óra járásnyira fekvő Hatvan védelmével volt megbízva, s az ostrom alatt az ellenség élelemszerző osztagait és pótlólag érkező segédcapatait zaklatta és pusztította, a szerdár parancsára elindult, hogy a Buda vára számára Hatvanban gyűjtött eleséget és segédcapatokat a váci síkságon át a Duna pesti oldalára hozza. Mikor az ellenség erről értesült, mintegy 4000 főnyi erővel átkelt a pesti partra s a várral szemben, ahonnan a gabonát átküldeni szándékoztak, elsáncolta magát.

Ahmed pasa, aki az élelemmel és a segédcapatokkal Hatvanból elindulva, másnap, zi-l-kade 15-én⁷⁸ keddi napon hajnalban Pest alá érkezett, meglepve vette észre, hogy az ellenség a Duna partján elsáncoltan várja. Visszavonulni azonban szegélyelt, azért embereit leszállítva a lovokról, Alláh-kiáltással gyalogosan rávetette magát az ellenségre s egyetlen rohammal megsemmisítette. Emberei ugyanakkor három hajót is elfogtak, melyek egyikében 12,000 darab tűzvejkís magyar gyapjuszövet, míg a másikban 12,000 kile árpa, a harmadikban 12,000 ásó és csákány volt. Ahmed pasa úgy ezeket, mint a 400 főnyi segédcapatot és az élelmiszert az Ibrahim vezír-pasa, várparancsnok által a túlsó oldalról küldött hajókon átküldte a várba, amiért dicséretet érdemel; tagadhatatlanul fontos szolgálatot tett.

Ez alkalommal egy különös dolog is előadta magát. Amikor Ibrahim pasa Ahmed pasa kérésére az emberek és az élelem átszállításához ladikokat küldött (a pesti oldalra), az ellenség ezt észrevette és hogy a tervet megghiúsítsa, egy nagy sajkát két ágyúval és 150 emberrel a vizen lefelé ellenük irányított. Ahmed pasa ekkor gyalogosait a lovak közé bujtatta, a ladikok védelmére másik 150 embert rendelt ki, s amint az ellenség hajója lőtávolságra ért, azt sortűzzel fogadta, amely Alláh segítségével vezetőit megölte vagy megsebesítette, mire a hajó az épen maradt hat emberrel együtt a víz sodrából hajtva a pesti parthoz közeledett. Hogy a dolgot senki meg ne tudja, (az ellenség) a sebesülteket és a halottakat a hajóból kiemelte és elrejtette.

Ugyanekkor a várbelieket is elfogta a harci láz, kitörték a városba, a torlaszokat áttörték s az ellenséget kiüldözték a városból (varos). Több mint 10,000 ellenséges fejét levágtak és sok embert a Dunába szorítottak.

Az ellenség fővezére erre még elkeseredettebb haraggal kezdte ágyúztatni a várost, úgyhogy a Frengi-toronytól az Óva-kapuig terjedő várfal egyetlen romhalmazzá vált. S ha a gázik egy napon fatámasztékokat állítottak fel s azokat földdel kitöltötték, másnap az ellenség ágyútüze ezeket is szétrombolta, s a várra zú-

⁷⁸ (1684.) október 24-én, tényleg keddi napon.

díttott 500 vekijés bombákkal a vár belsejét is földülta. Amellett úgy a szárazon, mint a Dunán nap-nap után újabb segédcapokat kapott, melyeket mindjárt hareba vethetett s hihetetlen szívóssággal igyekezett a várat megvenni. Az ostromolt mohamedánok szinte naponkiint megrohanták ostromsáncait, embereit levágták, ágyúit beszegezték, de erre az ellenség, ágyúi köré is, biztosításukra, támfalakat emelt s ezeket földdel töltötte ki, másrészt ágyúműhelyt rendezett be a táborban, ahol törött ágyúit újra öntötte s erejét ezáltal is fokozta.

A várbeli gázik hetedik kirohanása.

A várbeliek megtudták, hogy az ellenség a Kara kas Mehmed pasa-bástya alatt aknát fúr. Kétszer is megrohanták, de nem tudták tönkretenni, pedig híre jött, hogy az ellenség az aknát már tölteni és robbantani szándékozik. Erre a hó 16-án⁸⁰ szerdán a gázik megint harcra készültek, reggeli ima idején megrohanták az ellenséget, délelőttig⁸¹ tartó véres harcban az aknát elfoglalták, védőállásait (kubur) szétrombolták, eléjük torlaszt emeltek, e mögé gázikat helyeztek el, az aknából nyert 40 kiszé löport pedig felvitték a várba.

Ez este a Buda várában levő egri gázik mentek ki őrzőjára. Eppen amint a vidéket kémlelték, szállította át az ellenség három ágyúját más helyre. Embereit megrohanták, egy részüket levágták, mire a többi megfutott; erre birtokba vették az ágyúkat és azokat be akarták vinni a várba, de az ágyúk kerekerei eltörték. Közben nagyszámú ellenség támadta meg őket, mire 12 szekérral és ökreikkel és egy hét arasz hosszú, egy arasznyi kaliberű szóró-ágyúval visszahúzódtak a várba. Ibrahim vezír-pasa várparancsnok gazdagon megajándékozta őket s az ott maradt ágyúkért egy erősebb csapatot küldött, de mire ez leért, az ágyúkat már nem találta. Az ellenség egy másik tárnából is ásott egy háromágú aknát, melynek egyik ága a Murad pasa-dzsámi⁸² alá, a másik az Orta kapu-ban⁸³ levő börtön⁸⁴ alá, s végül harmadik ága a szeraj alá

⁸⁰ (1684.) október 25-én, valóban: szerdai napon.

⁸¹ A törökben: kuşluk vakti 'az ebéd előtti étkezés ideje.'

⁸² A Murad pasa-dzsámi a mai Krisztina-város felé néző bástyafalon állott, a Kara kas pasa-bástya és az egyenes bástyavonal déli végét lezáró Kis frengi bástya ('Kücsük frengi kuleszi') között, körülbelül a középtájon. Említi Evlia Cselebi is (i. h. I. 240. l.).

⁸³ Orta kapu ('Középső kapu') nevű kaput forrásaink nem ismernek. Azt hiszem, az a kapu volt ez, amely a Bali pasa-teret (a mai Szentgyörgy-teret), ennek keleti sarkában összekötötte a dél felé eső Szeraj mejdani-val ('palota tér'), s amely a Marsigli-féle török térképen Szeraj kapuszu ('palota-kapu') néven van feltüntetve. Ez a hely közel áll a Marad pasa-dzsámihoz is, a börtönhöz is, a mondat értelmébe tehát belevágná. — Szóba jöhetne még az a kapu is, mely a Bali pasa-térről észak felé nyílt, s az idézett térképen Dilendzsi-kapuszu-nak ('koldus-kapu') neveztetik. A név különbözősége még nem volna nagy baj, mert különböző források ugyanazon építményeket különböző neveken emlegetik, — de ennek a kapunak a közelében nem tudunk börtönt, holott a szöveg szerint a kapu közelében börtön volt.

⁸⁴ A Murad pasa-dzsámi közelében, ettől keletre, a Szeraj mejdani ('palota-tér') egyik kiugró sarkán állott egy börtön.

nyúlt. Már fel is szerelte őket s felrobbantásukhoz készült, amikor Alláh segítségével sikerült azokat is szétrontani. Ebből 140 kiske lőpor került elő; úgy ezt, mint a gyújtótömlőket, csákányokat és ásókat elvitték, az ott talált ellenséget levágták, az akna elé tültest hánytak s mögéje öröket helyeztek. Alláh ez alkalommal is az igazhívőknek rendelte Buda várát.

A hó 22-én⁸⁵ kedden Bosnak Szerhos Ahmed pasa egri bejlerbeji a végvári csapatokkal 20,000 vekije lisztet hozott a budaiak számára, de azt három órányi járásra letette s csak kisebb csapattal jött Pest alá. Mivel Pest falai mögött nagyobb ellenséges erőket talált, mint a multkor, s a környéken is több ezer főnyi lovas ellenség mutatkozott, vereségtől tartott, s ezért nem a sáncokat, hanem csak a lovasokat támadta meg, akik néhány halott hátrahagyásával behúzódtak Pestre. Ahmed pasa úgy tett, mintha lassan visszahúzódna, aztán éjszaka az összes lisztet zsákokban⁸⁶ a nyergekhez erősítette s megfelelő előkészület után hajnalban nagy Alláh-kiáltással megrohanta a part közelében álló sáncokat és bástyákat. Minthogy az ellenség a gáziktól megrémülve már előző napon elvonult s a sáncokat üresen hagyta, Ahmed pasa emberei ezeket megszállták s a várból a liszt átszállítására csónakokat kértek és kaptak.

Mikor az ellenség ezt észrevette, az első hajót gyorsan felszerelve a csónakok ellen küldte, de ezt a várból, az Erdély-bástyáról ágyúval eltalálták s a rajta levő ágyút vagy tizenöt főnyi legénységével a Dunába fordították. Mikor a hajó is el akart merülni, az ellenség emberei a szárazról odaértek és kihúzták. De további támadásra az ellenségnek már nem maradt ereje, a gázik nemcsak az élmeit szállították át baj nélkül a várba, hanem az éjszaka sötétjében az ellenség éllemszerszállító hajóit is többször megtámadták.

*A gázik nyolcadik támadása; az akna elfoglalása;
Buda várának felszabadulása az ostrom alól.*

A hó 24-én⁸⁷ csütörtökön az ellenség futóárkokon át az ostromárokba jött s három felé aknát kezdett ásni. A legerősebb akna a Debbag-háne-városrészben⁸⁸ álló boza-háneban kezdődött, már fel is volt szerelve, s ahogy foglyoktól hallották, az ellenség délután valamennyi katonáját összeszedte s arra készült, hogy az aknákat éjszaka felrobbantja és rohamot indít. Az ostromolt

⁸⁵ (1684.) okt. 31-én, valóban keddi napon.

⁸⁶ A törökben: džák (a 'zsák'-ból).

⁸⁷ (1684.) november 3-án, csütörtöki napon.

⁸⁸ A Debbag-háne városrész ('tímár házak') a várhegy tövében, a Tabánban állott, bizonyára víz (Duna, Csörsz-árok — ma Árok-utca) közelében. Ennek boza-főző vagy boza-árusító épületéből indult ez az akna. Kuriózusként megjegyzem, hogy a lebontott Tabán egyik házában, az egykori Görög-utca sarkán — amely legutóbb szintén vendéglő volt, „Mély pincéhez” címeze — háromemeletes régi pince állt, alkalmas arra, hogy a fantáziát ilyen irányban foglakoztassa.

mohamedánokat szinte elfogta a kétségbeesés s könnyezve rimádkodtak: „Irgalmas Alláh, mi lesz ennek a vége? Segítség csak Tőled jöhet, ne hagyj el híveidet, ne nyujts örömet ellenségeidnek, ne engedj, hogy családunk ellenség kezére kerüljön, ne tórd, hogy templomaink hitetlenek imaházai legyenek!” Alláh ennyi ifjú és öreg könnyein megkönnyörült, éjszaka hatalmas záporosót küldött és olyan sötétséget bocsátott alá, hogy az emberek nem ismerték föl egymást.

A gázik pedig ezt arra magyarázva, hogy Alláh így küld nekik segítséget, kora este kitértek a várból s az ellenséget meglepték. Miközben az ágyúk, sahi zarbuzanok és mozsarak a várból és a bástyákról szünet nélkül lőtték az ellenséget, a gázik Alláh segítségével az ellenséget kivont karddal kiverték sáncainból, árkaiból, s táborán túl, egészen a Csil bair-on felállított ágyúig üldözték s a hullákat dombokba halmozva, diadalmasan tértek vissza a várba. Az éjszaka sötétjében az aknát is megkeresték, leszerelték, elébe töltést és sorompót építettek, míg végre biztonságba kerültek. Mert ezzel a harccal — adassék érte örök hála — Budavár ostroma véget ért.

Az ellenség feladja az ostromot és elvonul; Musztafa vezír-pasa fővezér és a külső sereg helyzete és további sorsa.

Mikor Abaza Sziavus pasa Buda várába segédcsoportokat vevé a Keszthely-bairi-n és a Kral binari-nál álló főszereghez visszatért, azon este ejtett foglyok azt mondták, hogy az ellenség másnap hajnalban rajtuk akar ütni. Erre tanácsot tartottak. Este a nehéz podgyász a szultáni sereggel Ercsi alá küldetett, ők virrasztva ott maradtak, de a reggeli ima idején már kimentek a Keszthely-dombra s onnan szemlélték az ellenséget. Mikor pedig ez gyalogos és lovas csapataival felvonult s a mohamedán sereg helyét pusztán találta, azt híván, hogy „no, a török megfutott”, lovasaival (az utóvédben maradt) gázikra tört. Ezek nem akarták a harcot felvenni s lassan a sereg felé húzódtak, a hitetlenek pedig attól tartván, hogy őket ki akarják csalni a nyílt síkságra, visszatértek táborukba.

A mohamedán sereg Ercsi közelében a Duna-parton gabonával látta el magát s az volt a terv, hogy másnap Isztulni Belgrád felé vonul.

A következőkben a szerző elmondja, hogy Szilahor Bajram aga Belgrádból levélben arról értesítette a szerdárt, hogy segédcsoportok haladnak Buda felé. Ő és a vele levő csapatok a szerdárnak a portára küldött postájával — melyben azt üzeni, hogy sikerült Buda várába segédcsoportokat juttatni — Haszan pasa palankasziban⁸⁹ találkoztak.

A szerdár ezt az örömhírt közölni akarja az ostromlottakkal, s embert keres, kit a hírral a várba beküldjön.

Atlu-bej-záde Mehmed pasa isztulni belgrádi váli két ráját kerített elő. Lemásolták Bajram aga levelét, hozzátéve, hogy mi-

⁸⁹ 'Haszan pasa palánkja': a szerbiai Palanka (a Jasenica bal partján körülbelül 15 kilométernyire attól a ponttól, ahol a Jasenica a Moravába torkollik) török neve. A találkozás szept. 29-e előtt történt, mert 29-én Bajram aga csapatával már Belgrádba érkezett.

helyt a tatár sereg megjön, két nappal Kászim napja⁹⁰ előtt, Alláh segítségével három oldalról meg fogják támadni az ellenséget; s hogyha majd hallani fogják az Alláh-csatakiáltást, ők is törjenek ki a várból, ők elülről, amazok hátulról csapjanak le; a győzelmet Alláh nekik fogja adni, de egész lélekkel kell érte harcolni; ellenkező esetben mit tudnak jelenteni a padisahnak, pedig már itt az ősz; bizony zsinegre kerülnek, s a gyalázatos halálnál többet ér, ha mint vértanúk harcban esnek el.

Ezután a levelet lezárta és átadta a magyar rájának azzal, hogyha választ hoz rá, meg fogja ajándékozni s adómentességgel tünteti ki, aztán egy marék aranyat adott neki. Amaz ruhája hátába varrta be a levelet, földre borulva búcsúzott s elment Buda felé.

Musztafa vezír-pasa szerdár ekkor gyorsan rendeletet küldött Ömer pasa merasi válinak, Eszék főparancsnokának s megparancsolta neki, hogy Hazinedar Haszan pasa anatóliai bejlerbejt, Iszmail pasát, a janicsárokat, az egyiptomi és damaszkuszi csapatokat maga mellől sürgősen küldje föl, s csak maga maradjon vissza Eszék védelmére; amazokra a szultáni tábornak feltétlenül szüksége van; mentséget nem fog elfogadni, s fenyegetődött, hogy ha ellenkezik, halállal lakol. A belgrádi kádinak, műszellimnek és előkelőknek pedig meghagyta, hogy hét éves korúaktól fölfelé az egész lakosság vonuljon ki az észéki híd védelmére. Ő maga a Duna mellől Ercsi alól felkerekedett, harmadnap az Isztulni Belgrádtól harmadfél órányira elterülő tó⁹¹ partjára ért és ott megállapodott.

Itt kereste fel az a bizonyos magyar rájá, Ibrahim vezír-pasa budai főparancsnoktól választ hozva Musztafa vezír-pasának. Maga elé rendelve elmondotta útját. (A rájá így beszélt):

„Sapkámat hónom alá véve, egyenest az (ellenséges) táborba mentem s kértem, hogy a főparancsnok-herceg elé vezessenek. Odavezettek. Sapkámat a földre dobtam s magam is a földre borultam, jajgatni kezdtem, hajamat és szakállamat téptem; ,rájátok vagyok, éjjel-nappal családostul titeket szolgálunk, katonáitok mégis elpusztították falunkat; adjatok írást, hogy többet ne bántsanak bennünket s nyugalomban élhessünk”. Kérdésére megmondtam, hogy hova való vagyok, arra a kérdésre pedig, hogy a törökök fölül tudok-e valamit, azt feleltem, hogy igen, hogy tegnap Isztulni Belgrad közelébe értek; arra pedig, hogy kaptak-e segédcapatokat, azt feleltem, hogy 50,000 főnyi tatár sereg csatlakozott hozzájuk. Musztafa pasa szerdár három éjen át lámpákkal „csibuk vurup” a tatárok összeszámlálásával van elfoglalva. Erre az átkozott méregbe jött, szidott, hogy mért mondok ilyen rossz híreket, majd felugrott, megragadta a szakállamat, ököllel néhányszor fejbe vágott, hátba vert. Hirtelen eszembe jutott a levél: ha ráüt, zörgéséről észreveszi, s engem mint kémet megöl. Rémültemben hátamra a földre zuhantam, erre hasamat rugdosta,

⁹⁰ = nov. 7-e, az a nap, melyen túl a török sereg hadműveleteket nem szokott folytatni, hanem téli táborba vonult.

⁹¹ Itt bizonyára a Velencei tóról van szó, mely Székesfehérvártól tényleg 2—3 óra járásnyira fekszik.

majdnem belepusztultam. Ekkor a táborban levő magyar vezér jött segítségemre, a herceget gallérjánál hátra vonta: „Mit akarsz ettől a szerencsétlentől, csak nem fogod megölni azért, mert igazat beszél? En már régen és többször megmondtam, hogy a nagy török sereget Bécsnél úgy megvertük, hogy csak Belgrádnál jött magához; de ezt a kis török sereget hiába vertük meg már négyszer-ötször is, hiába szedtük el tábori felszerelését, mindíg itt mászkál körülöttünk, persze nem ok nélkül, akar valamit. Így is történt, most itt van! Seregünk ki van merülve, csak lovaink maradtak, a török pedig erős segítséget kapott; ha megtámadnak, menthetetlenül el vagyunk veszve; azonnal el kell vonulnunk, különben bajba jutunk”.⁹²

Az átkozott herceg újját szájába tette, hosszasan gondolkodott, írást adott, hogy falumat senki ne bántsa, s azóta akadálytalanul járkálhattam a táborban. Másnap Alláh segítségével szerencsésen bejutottam a várba s leveleteket átadtam Ibrahim pasának. Mikor ez a helyzetet megismerte, közölte ezt a körülzárt mohamedánokkal s határtalanul boldoggá tette őket.

Ezután (a magyar paraszt) átadta az onnan (Ibrahim pasától) kapott levelet, hozzáfűzve: „Ha nem hiszitek: íme itt van a herceg biztonság-levele is” — s azt is megmutatta.

A levelet lefordították, meggyőződtek róla, hogy a rájá igazat beszél, ajándékokat adtak neki s felmentették az adófizetés kötelessége alól.⁹³

Ibrahim pasa azt írta válaszában, hogy (a szerdár) levele megérkezett s megörvendeztette őt; bármikor jönne, ő készen lesz; Alláh segítse őket, de miatta ne aggódjanak, mert ha öt éves ostromot kellene kiállania, emberben és élelemben akkor se fog hiányt szenvedni; de azért mégis csak igyekezzenek az ellenséget minél előbb meglegni.

A szerdár az összes főtiszteket sátrába hívta s előttük is felolvastatta a levelet. Az ezt követő tanácskozásban úgy véleked-

⁹² Ez az előadás ugyan naiv, de mégis bizonyítéka annak, hogy a törökök tudomással bírtak arról az ellentétről, mely a keresztény sereg vezérkarában szinte az ostrom kezdetétől fogva fennállott. (I. Angeli dolgozatában is, id. h.).

⁹³ A magyar paraszt meséje — noha az író új oldaláról mutatja be — mellőzhető lett volna, szinte semmit se vesztenénk vele, de mégis jó tudni, hogy ilyen mese van s hogy ezt éppen Szilahtar mondja el, aki Buda topografiai viszonyait — ahogy szemelvényünk leadása után most már mindenki láthatja — elég jól ismerte s irántuk bizonyára sokaknál kérdezősködött.

A vár természetes földalatti üregeiben sokan alagútak láncolatát vagy rejtett bejáratát vélték, melyen keresztül a várból messzeföldre, de legalább a Gellérthegyén túlra közeledni lehetett.

A magyar paraszt esete bevallása annak, hogy a várnak se járható, se járhatatlan alagútja nem volt, mert különben útja nem az ellenség táborán keresztül vezetett volna sem befelé, de még kevésbbé visszamenet; s Szilahtar az eset kapcsán azt se hagyná említés nélkül, ha a vár kivezető titkos alagútjai valamilyen okból csak kivételesen nem lettek volna járhatók. S minthogy ilyesmit Evlia Cselebi se említ, török korbéli járható alagútról a budai várban nem beszélhetünk.

tek, hogy seregük nem nagyon erős,⁹⁴ majd azt határozták, hogy húsz napig helyükön maradnak, naponként egy-egy pasa tatárokkal és más csapatokkal az ellenséges tábor körül fog portyázni, amitől az ellenség Alláh segítségével talán majd megijed és visszavonul. Ki is hirdették, hogy húsz napig maradnak. A segítségül jövő pasákhöz fermán küldtetett, hogy ne egyszerre jöjjenek fel, hanem naponta egy-egy csapat. Ugyanakkor az ellenség táborába kémeket küldtek és híresztelték, hogy Isztulni Belgrád mezejére friss török segédcsapatok érkeztek...

Valóban így történt. A török sűrű portyázása nagyon nehezé tette az ostromló sereg élelmezését. Egy tatár portyázó sereg feldúlta Veszprém külvárosát, mire a veszprémi és a pápai kapitány sürgették a herceget, hogy Buda ostromával hagyjon fel. Majd a várbeliek megállapodtak a felmentő török sereggel, hogy az ostrom 115-ik napján az ostromlókat két tűz közé fogják; addig a felmentő sereg a Göl kenarinál táborozik.

A keresztény sereg azonban korábban megkezdte elvonulását. Erre a török sereg kétfelé oszlott: egy része üldözőbe vette az elvonulókat — ennek a csapatnak a parancsnoka Mehmed rumilii bejlerbej hangoz sikerekről számol be —, másik része Hamza bej felé vonult, hogy téli szállására menjen. Maga a szerdár Budára sietett, ahol nagy örömmel fogadták. Megtekintette a várat, parancsokat adott ki ideiglenes helyreállítására (mert falai 500 rőfön teljesen le voltak rombolva), a kormánynak jelentést küldött az ostrom sikeres visszaveréséről s aztán maga is Belgrádba indult téli szállására.

Otthon az örömhírekre egyszerű ünnepeket rendeztek. A budai ostrom hőseire dúsan hullt a kitüntetés, a magasabb rang, a jövedelmezőbb állás, a gyávák vagy hanyagok is enyhébb büntetéssel szabadultak, most az egyszer a kormány inkább ajándékot osztott, mint büntetést. Az öröm napjaiban nem feledkeztek meg a lerombolt Budáról sem, elrendelték komoly újraképzését, s e munkára Kösze Sziaüst küldték ki.

Fekete Lajos.

⁹⁴ A törökben: „aszkerimiz elde csak, mejdanda jok“.

Pótlék a 96. l. 61. sz. jegyzetéhez: Az 1767 és 1779 között készült Kneidinger-térkép „Bolgár falu“ néven nevezi a Szentendréről kissé délkeletre, a Kis-Duna bal partján elterülő kukorica-földeket (Orsz. Levéltár, kamarai levéltár, térképek 850 sz., 88. l.)

Adatok II. Rákóczi Ferenc nemestestőrségének történetéhez.

A Nemes Compania II. Rákóczi Ferenc haderejének igen nagyra hívatott alakulata volt. Ennek az intézménynek alaposan kidolgozott, kimerítő története, a szabadságharc egyik igen érdekes fejezete lehetne, de az eddig feltárt forrásanyag — sajnos — igen laza és nem alkalmas a nemes compania történetének teljes rekonstruálására. A jelenleg az Országos Levéltárban őrzött „Rákóczi-Aspremont-“ levéltár iratanyagára Dr. Fekete Nagy Antal levéltáros azzal hívta fel figyelmemet, hogy ebben sok olyan adatot találok, amely a nemes compania történetére új fényt vet. Igaza volt s én nem mulaszthatom el, hogy ezért a közérdekű cselekedetért illetőleg azért, hogy az alább közlendő érdekes okleveleket nekem átadta, valamint az alábbi kis tanulmány elkészítése körül osztályrészemül juttatott baráti segítségért, hálás köszönetet ne mondjak neki. Azt hiszem, hogy — noha tulajdonképpen semmi újat sem találtam — legalábbis olyat, ami előttem más kutató kezében ne lett volna, az oklevelek közzétételével mégis jó szolgálatot teszek, mert egy lépéssel közelebb viszem az érdeklődőt a nemes compania történetének megismeréséhez.

Hogy megértsük azt a megkülönböztetett helyzetet, amelyet a nemes compania a haderő kebelében elfoglalt, mindenekelőtt tudnunk kell, hogy a fejedelem a jelentkező nemes ifjak közül is gondosan kiválogatta a nemes compania tagjait, ezeket öleléssel „társainak“ fogadta. Tudnunk kell azt is, hogy a fejedelem eredeti szándéka az volt, hogy a nemes companiába befogadott ifjakból diplomatákat, katonai vezetőket és államférfiakat nevel.

Mit sem tudunk arról, hogy ennek a célnak elérésére történt-e a valóságban valami és ha igen, mi? Maga a fejedelem megemlíti emlékirataiban, hogy az 1707 április 26-án felavatott nemesifjaktól alakult századnak ő maga lett az ezredese s hogy lakosztálya előtt mindig két-két ilyen nemes compania-beli ifjú állt őrt; de a század szerepléséről, működéséről semmit sem ír s a századnak alkalmazása, célja tekintetében követett felfogását is csupán ebben a rö-

vid csonka mondatban fejezi ki: „Szándékom volt idővel e testőrszázadot katonai vitézi lovagrenddé kifejleszteni“... Ugyancsak igen röviden intézi el a nemes ifjak katonái kiképzésének kérdését is: „Egyenlően gyakoroltattak lovon és gyalog.“ Kezdetben pedig más, sokkal fontosabb hivatást szánt a fejedelem az ő társainak. Már Thaly Kálmántól tudjuk, ... „hogy Rákóczi szemei előtt, ki a valódi hadi képzettséget oly nagyra becsülte, ez intézmény felállításánál egy magyar katonai akadémia, egy felsőbb tiszti iskola eszméje lebegett“ ...¹ S ez — mint később látni fogjuk — kétségtelenül így is volt. Mégsem tudunk arról, hogy a nemes compania nagyobb számú, nyugati értelemben képzett fiatal tisztet adott volna a mezei hadaknak, melyek — mint tudjuk — gyakran számban kisebb ellenséggel vívott szerencsétlen végű csatáikat, a vezetésre termett idős tisztek hiányán kívül, nem utolsó sorban a fegyelmetartásban jártas alantasabb, fiatal tisztek hiányának köszönheték.

Rákóczi érezte ezt a hiányt. Megértette, hogy, ha a nem rég felszabadult végek huszárja, hajduja, mint nemzetmentő katonaelem, a 150-éves török-magyar hadakozás alatt kitűnően meg is állta helyét, harcmódjában szükségszerűen a törökhöz idomult; a nyugati népek harcmódjának fejlődését nem követte, attól elmaradt s így nyugati hadsereg elleni hadakozásra egyáltalán nem alkalmas. Ezért akart nyugati értelemben képzett fiatal tisztekről gondoskodni és ezért mondta ki — mint olvasni fogjuk — „Az Nemesi Társaság Seregének rendi“ című szervezési határozataiban, hogy a jövőben senki sem számíthat hadi tisztségre, aki a nemes companiában nem szolgált és magát itteni előmenetelével erre érdemessé nem tette. Ez az elgondolása tökéletesen helyes és bölcs volt. Kár, hogy valóságra nem váltotta.

A nemes ifjak tudtak harcolni; ha uruk megmentéséről volt szó (Trencsényi csata), életüket is szívesen feláldozták volna, de arról, hogy a mezei hadak mintaképeül szolgálhattak volna, szó sem lehet. Ellenkezőleg: mint látni fogjuk, a nemesi companiának is megvoltak a Rákóczi-kort jellemző bajai t. i. a fegyelmezetlenség és az önzés. Mondanunk sem kell, hogy lehettek, sőt mint tudjuk, határozottan voltak is, tiszteletre méltó kivételek, kik ezer nélkülözésen, bánaton át Rodostóig önzetlenül kitartottak a nagy eszme és ennek nagy képviselője mellett, de általában mégis igaz, hogy a nagy fejedelemnek kicsinyek, sőt kicsinyesek voltak a „tár-

¹ Irodalom- és Míveltségtörténeti tanulmányok a Rákóczi-korból, 329. oldal.

sai“ s bizonyára ez is oka volt annak, hogy a fejedelem, ezernyi gondja között, lemondott arról, hogy belőlük csapatvezetőket neveljen.

Ezt nyiltan ki kellett mondanunk, mert azt érezzük, hogy tartoztunk ezzel a legönzetlenebb magyar szabadsághős emlékének, akiről oly sokszor olvastuk, hogy emberfeletti nagysága mellett egy és más fogyatékoságai voltak. de akinek mentségére még máig sem mondta ki a történetírás teljes nyíltsággal, hogy minden sikertelenségének okát kortársainak jellem- és tudásbeli fogyatékoságaiban kell keresni.

Rákóczi nagyságát kortársai nem értették s nagy munkájában sokkal inkább kerékkötői, mintsem segítőársai voltak. Nem volt kivétel a nemes compania sem, amelytől pedig méltán várhatott volna több megértést és kevesebb anyagiasságot az eszméért egész vagyónát áldozó fejedelem.

Mielőtt az Okmánytár közléséhez fognék, előre kell bocsátanom, hogy Thaly Kálmán, a híres kuruc-rajongó, a Rákóczi-kor első búvárja, már a mult század derekán minden oklevelet alaposan ismert, amelyről itt szó lesz, illetőleg, amelyet az Okmánytárban közölni fogok. De Thaly a Rákóczi-kornak inkább szerelmese, mint tisztánlátója és inkább költője, mintsem krónikása volt. Ma már mindenki tudja is róla, hogy sok mindenben szépített, még többet elhallgatott, abban a tiszteletreméltó, becsületes hitben, hogy ezzel a kurucok hírét-nevét még ragyogóbbá teszi.

Az ő korában más is így ítélte. Ma a történetírás más úton jár. Ezt az új utat egyik kimagasló történészünknek a huszár-elnevezés eredet-vitája kapcsán elhangzott tömör mondásával szeretném jellemezni: „Szép, szép a glorifikálás, de az igazság is ér valamit.“ Nem akarok rátérni arra, hogy milyenek a mai kor szelleme szerint a történetírás új útjai; ezt elvégezték előttem itthon és külföldön is olyan szaktekintélyek, akiknek véleménye előtt talán már azok is meghajoltak, akik néhány évtized előtt az igazság kimondásában botrányos történethamisítást, az igazság kimondójában pedig máglyára érett hazaárulót láttak.

A mai szellem minden téren a nyíltság, az őszinteség felé tájékozódik és azok, akik a történetírás terén is ezt az utat követik, méltán remélik, hogy nemcsak megértéssel találkoznak, hanem a közszellem irányítása terén jó szolgálatot is tesznek.

Emberék élnek ezen a földön! S miként hibátlan embert hasztalanul keresnénk, makulátlan korról se igen találkozzunk. A hibák eltitkolása, vagy szépítgetése strucpolitika. A hibának egyetlen előnye, hogy a jövőre okulhatunk belőle. De ha minden személyt, minden kort eszményinek

festünk, miből okoljunk? Márpedig — még két évtizede sincs, hogy keservesen tapasztaltuk — lenne még bőségesen okulnivalónk. Ha voltak hibák, hadd lássuk őket! Mikor és hol nem voltak hibák!?

A magyar történet elég szép, sőt — ha szabad ezzel a költői kifejezéssel élnünk — elég dicső ahhoz, hogy árnyfoltjait könnyedén elbírja! A magyar katonai erények s ezek közt legelsőként a vitézség, a hűség olyan protektoraink voltak történetünk több mint évezredes folyása alatt, hogy férfiasan beismert hibáinkkal terheltén is, előkelő helyet biztosítanak nekünk a népek között, olyat amellyel nyugodtan megelégedhetünk.

A rendelkezésemre álló anyagot két részre osztottam, mégpedig első sorban azért, mert Thaly Kálmánnak az Irodalom és Míveltségtörténeti tanulmányok c. művében már ismerteielt anyaggal külön akarok foglalkozni. Ehhez az anyaghoz kénytelen voltam némi jegyzettel szolgálni: megmondom nagyjában, hogy a nagy kuruc-rajongó mélységesen tiszteletreméltó elfogultságában hol és mit torzított és mit hallgatott el teljesen. Az olvasó találni fog ebben a Thallyval polemizáló első részben olyan okleveleket is, amelyek legszorosabban azok közé tartoznak, amelyeket Thaly fenntidézett művében megismertünk, de amelyekről Thaly vagy csupán egy-két szóban emlékszik meg, vagy egyáltalán említést sem tesz. Hogy miért teszi ezt, azzal nyomban tisztába jövünk, amint ezeket a szóbanforgó okleveleket elolvasuk.

Az első rész okleveleit ugyanabban a sorrendben találja meg az olvasó — már t. i. amelyeket Thaly egyáltalán említ — mint az „Irodalom és Míveltségtörténeti tanulmányokban“, mégpedig azért, hogy akik összehasonlítást akarnak végezni, azoknak munkája könnyebb legyen. Az eddig nem közölt oklevelek az első rész végén következnek.

Az anyag másik része csupa személyi adat: névjegyzék, beosztási lajstrom, fizetési jegyzék, fegyverkimutatás.

Okmánytár.

I. rész.

Kezdjük tehát abban a sorrendben, amelyben Thaly Kálmán ismertette az „Irodalom és Míveltségtörténeti tanulmányok a Rákóczi-korból“ című munkájában, az Aspremont-levéltárban talált okleveleket. Az első ezek közt „Az Nemesi Társaság Seregének rendi“. Ennek a rövid szabályzatnak, vagy talán inkább szervezési határozványnak, Thaly Kálmán három példányát találta meg. Mindhárom példány csonka — állítja Thaly — de

hozzáfűzi, hogy az Aspremont-levéltárban lévő (az amelyet alább egész terjedelmében közlök) a legteljesebb.

Ez az az oklevél, melyet Thaly is elég bőséges kivonatban ismertet, sőt egyes részeit szószerint közli.² Ez a szervezési határozvány valóban a legnagyobb érdeklődést érdemli. Ebből tudjuk meg ugyanis, hogy a nagy fejedelem a Nemes Companiának, az ő „társainak” milyen hivatást szánt.

Az Nemessi Társaság Seregének rendi.

Ezen rendnek végéről.³

Az mióta az Nemet Nemzet által Nemzetünknek minden Ditsősége letapottatott és az nagy emlékezetű Familiák a sok változások és zaklatások után udvar tartásokra alkalmatlanná tettének, az nemesi ifiaknak Isteni félelemben való fel nevedésekre és más hadi és Politikai állapotokban való tanulására alkalmatosságok annyira el vétetődöt, hogy Hazánkban az hadi és politikai Szolgálatra való személyek alig találhatnak, kihez képest ezen Nemesi Társaságnak Serege legfuképen a végre rendeltetik, hogy zászlója alatt lévő Nemes iffijuság oldalunk mellett szemünk előtt nevelkedvén, Hazájához való szeretetett az Isteni félelemmel együtt több tudományokkal és jóságos erköltsökkel tanullya és gyakorollya és az idő mostohasága által letapottatott és elszegényedet Atyák Fijokat költség nélkül mind azokkal fel ékesíttethessék, az mellyek nemességekhez illendök.

Mind ezekből következik ezen Seregnek nem tsak hadakozó időkben, de békességben is fel maradása, úgy hogy Isten ő Sz: Felsége kegyelmeből Fejedelmi Székünkben bé léppén, az fellyeb említett okokra nézve ennek rendi fent maraggyon és senki semminemü hadi tisztségre jövendőben ne mehessen, valaki ezen Seregben nem szolgálván, magát érdemessé nem teszi.

Ezen Társaság Tiszteiről.⁴

Hogy tehát az Nemességnek betsit előttünk viselvén és annak betsit és érdemét magunk személyével való társalkodásunk által akár kívül is meg esmertethessük, *remélvén eczersmind, hogy ki ki magát ezen társaságban adván, szüntelenül maga betsületitt és Nemesi ágybul való születését mint egy tükört szeme előtt viselvén minden hozzája illendő szolgálatok által magát társaságunkra érdemessé teszi, ezen seregnek Fű Kapitány-ságát magunknak artyuk, úgy tudniillik, hogy minden tisztek directe személyüinktül (az hadi regulak szerint való Subordinatot maga statusában hagyván (fügjenek, mellyehez képest⁵ ezen seregnek Vice Kapitányja és egyéb tisztei olly becsületre*

² Irodalom- és Míveltségtörténeti tanulmányok a Rákóczi-korból. 327. és k. ll.

³ Thaly az „Ezen rendnek végéről“-t a dült betűvel szedett kivételével közli.

⁴ A dült betűvel szedettet Thaly nem közli.

⁵ Innen kezdve csak értelemszerűen közli.

emeltetnek, hogy minden hadainkban lévő hasonló Gradusu tiszteknek praeferaltatnak, úgy tudniillik, hogy az Vice Kapitány egy Colonellus Gradusában tartatván, az hadi szolgálatokban minden Lovas Colonellusoknak praeferaltatik, az Fü Strásames-ter minden Vice Colonellusoknak, az Kornyétás minden Fü Strása mestereknek az Strása mester minden Kapitányoknak és Fü Hadnagyoknak az tizedes minden Vice Hadnagyoknak és az köz Vitézlő társ minden zászlótartóknak, a mint is más mezei avagy Réguláris hadakban való menetelekkel, nem különben promotealathatik, hanem egy gradussal fellyebb, azaz az vitézlő Társ Vice Hadnagyságra az Tizedes Kapitányságra avagy Fü Hadnagyságra és következő képen.

Az vitézlő Társokrul és azoknak fogadásárul.⁶

Senki ezen Társaságra hirünk és tutunk nélkül bé nem fo-lattatván minek előtte előttiünk hitit le teszi, szükséges hogy igaz óss s örökös Nemesi ágybul való születését maga Vármegyéjébül való két Ur, két Fü ember, és két possessionatus, esmerős Nemes ember⁷ petsétes attestatioja Comprobalya ezen következő attestatiónak formulája szerint.

Nos infra Scripti Comitatus N. N. Magnates et Nobiles.

Mi alább irt Nemes N. N. Vármegyének Uri és Nemes tagjai aggyuk tuttára az kiknek illik Hazánkhoz tartozó igaz lelki ismeretünk, hitünk és Hazafiuságunk szerint, hogy Nemzetes és Vitézlő N. N. iffiat igaz óss s örökös Nemesi Atyátul és Anyátul származotnak lenni tuggvuk és esmerjük és az Nemesi Sereg Társaságában levő tiszteknek illendő képen maga jó viselésérül recomendálljuk ezen petsétes kezünk írásával meg erősített recognitióális és recommendatióális levelünk által.

Ezen attestatióval az Colonellusunknál bé jelenvén, az hi-tett letenni magunk és az Tisztek jelenlétiben eképpen tartozik. Én N. N. esküszöm az élő Istenre, hogy minek utánna Hazámhoz való igaz indulatombul viseltetvén, szabad jó akaratomból az Nemesi Társaság Seregében bé lépni kívántam volna, igaz óss örökös Nemességemrül való attestatio szerint, magamat annak lenni ezen hitemmel bizonyítván, Nemesi véremet semmi illetlen tselekedetekkel meg nem motskolom, az Méltóságos Fejedelemnek Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunknak ő Nagyságának, úgy mint ezen Társaság Seregének Fü Colonellusának, Kapitányának hiv és előmben helyhezített tiszteimnek engedelmes lészek, minden rendem szerint Parancsolatyokban híven és igazán tehetségem szerint el járok és Fellyeb említett Kegyelmes Urunkat elnem hu-gyom, barátinak Baráttya, ellenségének ellensége lészek, ő Nagysága Méltóságos Személye és Hazám ellen se nyilván se titkon nem járok. Zászlómat Parantsolat kívül el nem hagyom és rendem szerint való hadi szolgálatomat vonogatás és mentség nélkül véghez viszem, harcokban és más soross hadi alkalmá-

⁶ Csak megemlíti az attestatiót és az eskü-mintát, valamint azt is, hogy az Aspremont-levéltárban csakugyan sok ilyen attestatio van.

⁷ Legtöbb attestatió csak két aláírás van, néhányon van négy.

tosságokban ezen seregbéli társaimat el nem hagyom, sött azokat életem veszedelmével is meg segitem, az hadi törvényeknek, melyek tudni illik sokszor említet Kegyelmes Urunktul Publicaltattak avagy Publicaltatnak, valamedig hadi szolgálatokban lések, engedelmeskedem és azoknak subjacealok.

Isten engem úgy segéllyen etc.

Hogy peniglen hazáját kiki szorosabb kötelességgel szolgálván, az hadi szolgálatokra is állandóbb és alkalmasabbak lehessen, az Fü és és Vice Kapitányon kívül, valameddig ezen Seregben lesznek, az házasság meg nem engedetik, se házas bé nem fogattatik, meg házasodván penig azonnal búcsúzni tartozik.

*Az Tisztek és Nemesi Társok fizetéséről, fegyveréről és öltöztiréről.*⁸

Hogy penig mind a Tisztek, mind ezen Seregben szolgáló Nemesi Társok Hazájok szolgáltyára alkalmasabbak lehessenek és becsületeknek meg felelhessenek, az fizetések ekképen rendeltetik.

	Holnaponkint lesz pénz	kenyér és hús portio	széna abrak Lo portio
Vice Colonellusnak	264	35	22
Fü Strasa Mesternek	116	14	15
Kornyétásnak	84	18	15
Három Strasa mester mindenikének	64	8	5
Hat Tizedes mindenikének	20	5	4
Nemesi Társ 100 mindenikének	16	5	5

Az Strasa mestertül fogvást minden személynek hét hét Sing Angliai Posztója pro prima Martii esztendőnkint ki adattatik és aztat kiki pro prima Maji el készítetteti tartozzék ezüst aranyas dupla piccelyes gombokkal, hasonlóképen mentéjét négy ezüst aranyos gombokkal, melyek kinekkinék ki adattatnak és az ára két esztendei fizetésébül hólnaponkint defalcáltatik, az tizedesek apró ezüst aranyos Karikákat az Strasa mesterek nagyobbakat tartoznak tsináltatni, úgy minden Nemes Társnak veres Csujtaros Lova, Tisztnek penig Narants színű Czafragja légyen és valamikor Zászlójuk alatt járnak és hadi szolgálatokat téznek, azon tiszta kék köntösökkel jelennyenek meg, ezen szolgálatokon kívül penig az köntöst akaratok szerint változtathattvák.

Karabéllya, pár puskája, Narants színű bársony Pantalléria kinekkinék ki adattatik, Narants színű Tarsoly Lodingrul kiki magának provideállyon úgy az fegyverének meg tsináltatásáruil is, az mely ha el vész, fizetésében imputáltatik.

Narants színű övet magának kiki tartozzék szerzeni, mellyet illendő áron az arra rendeltetett Comissáriustul meg vehet és két esztendei fizetésében imputáltatik.

Kiki kék süveget viselni tartozik, de Kapitányon Fü Strasa

⁸ Kivonatosan közli; a számokat pontosan és részletesen, az öltözetet is elég részletesen leírja.

mesteren Kornyétáson kívül senki se tollat, se forgót, vagy akarminemü háti bürt viselni nem szabad, valaki vagy ellenséget nem öltt, avagy tüle rabot avagy sebet nem hozot, mellyet legalább két társának hiti szerint való meg bizonyításával, avagy mezei négy köz katona avagy két Tiszt hasonló bizonyosságával meg nem bizonyít, hogy ellenségtül sebessitetett, avagy fejet nem hoz.

Tartozik hasonlóképen kiki maga szolgálját kék köntösben jártatni és jó fegyveresen paripáson tartani.

Az hadi és mezei szolgálatokrul.⁹

Ezen sereg három Strasa mesterség alá osztattatván, az első 34. az másik 35. és az harmadik ugyan annyibul álló léssen, mindenikének két Tizedese lévén, melly szerint az hadakozásban szokot rend és Commendérozás fog közöttük el osztatani, Palotánk és mezőben személlünk strásálására minden nap egy tized allya strasa mester és tizedessel együtt tartozik fel júni és tsak egyedül háló házunk, avagy sátorunk ajtaja előtt belül, hogy tudnillik minden más hadaktul distingváltassanak strását állani, az többi fegyveresen Palotánkon lévén, kik lovát maga szolgája által karabéllával az rendélt helyen tartatván, tsak akkoron veszi elől karabéllját, az midön kiváltképen való Parantsolatunkra nézve valamely solemnitások alkalmatosságával Palotánkon sort állana, de máskint az fellyeb említett strásáját karabályosan tartozik végezni.

Minden mezei Portának alkalmatosságával, vagy az mikor az Kapitánynak tüllünk tuttára adattatik, Parantsolatink szerint eljárván, a melly Strasa mesterség allyábul az meg irt mód szerint strására rendeltetnek, annak hátramaradott része Lovait szolgálit olly képen tartsa maga seregétül el ne tavozzon, hogy azon orában az Portásra alkalmatos lehessen, az kik strásán vannak penig bennünket mindenüt lovon kisirhessenek.

Ezen seregnek kiváltképen való hadi törvényéről, disciplinájáról és törvényes processusáról.¹⁰

Hogy tehát ezen Nemesség Társasága által, mellybe magunk is annak rendi szerint bé lépni kívánunk, az Isteni félelemre hazánk szabattsága s felebarátok és Ditsösség szeretetire szive kinek kinek fel gerjegyven és azáltal tégyen Úrához s hazájához való kötelesség betsületnek keresése, az hadi engedelmesség és az Nemesi Társaság, valamint kinek kinek érdemét illendőképen megjutalmazni kívánnuk, úgy ezek ellen törtéendő vétkeit, minden személy válogatás és kegyelem nélkül meg büntettetni szükségesnek láttyuk, mellyhez képest ezen alább meg irt punctumunkat minden nemesi társaságban leendő Tiszteinknek és Társainknak e következendőkép aggyuk tuttára.

⁹ Kivonatos! Idézőjelben közöl ugyan a szövegből, de az eredetihez még sem tartja magát.

¹⁰ Ezt a fejezetet egyáltalában nem is említi.

*Az Isteni félelemről.*¹¹

Minden cselekedetünknek vége és czéllya az Isteni Felsőnek Ditsősége lévén, annak kiválóképen való gyalapítását (sic!) társaságunkban kívánván, távozzék az Atta Teremtette káromlások által következhető Istenünknek megbántódása, mellyet ha valaki el követne, akár fű akár alsó Tiszt legyen, az Sereg előtt ki tétett fekete Zászlót, fekete köpenyegbe, mezitelen füvel 12 Óráig álva strásálni tartozzék, méltó lévén az bestelenségre, azki Teremtőjét besteleníti, ilyen vétkéért, ha kétszeri büntetése nem használna, harmadszor Társaságunkbul és minden hadainkbul ki tsapattattassék, fegyvere hóhér által előtte öszve törettessék, hogy ha pedig más ki gondolható ennél is nagyobb átkok szitkokkal valaki valakin azon Isteni Felsőget motskolni találatik, azonnal hasonló gyalázzattal társaságunkbul praevie ki tsapattatván Országunk törvénye szerint büntettessék.

Mivel az Isteni kegyelmet nem tsak az rosznak el távoztatásával, de jó tselekedeteknek gyakorlásával is szükséges, hogy kívánnyuk reánk szállítani, az Reggeli és Estvéli dobolásnak alkalmatosságával kiki serege eleiben ki alvan, az rendelendő imáttásokokat¹² el mongya és ünnepeken szokott áhitatosságát kiki s valása szerint el végezze.

*

Ennek a szervezési határozmánynak, mely kétségtelenül valóban csonka, alapos kiegészítője a Nemes Társaság „Edictuma“, szabályzata, melyet Thaly szerint a Gróf Ráday-levéltár példánya alapján, Rummy Károly György a „Monumenta Hungarica“ (Pest, 1817.) I. kötetének 196—212 oldalán abban a téves hitben közölt, hogy valamelyik Rákóczi György fejedelem szabályzatát sikerült megtalálnia.

Thaly Kálmán a sopronmegyei Szilsárcány községben, Badicz Imre nemes testőr utódainak birtokában szintén talált egy ilyen szabályzatot, melyen II. Rákóczi Ferenc aláírása díszleg s amely teljesebb annál, amelyet Rummy közölt. De a Rummy-féle szabályzathoz — mint maga Thaly megállapítja — csupán Rákóczi teljes címei hiányzanak s így a mi szempontunkból ez is teljesértékű. Azt a példányt, melyet Thaly említ, nem ismerjük, de — mint kivonatos ismertetéséből, melyet fentebb említett művének 354. és köv. oldalain találunk, kiténik — a két példány tartalma teljesen azonos. Thaly pontok szerint, kivonatosan közli a Szilsárcányban megtalált szabályzat huszohárom pontját. A legérdekesebből, a XXIV.-ről azonban csupán ennyit mond: „Végre a XXIV. cikkely a Nemesi Társaság kebelében való hadiszéki törvényes eljárás szervezését, módosztatit, szertartásait szabja meg, kimerítően, véglegesen. — még a netalan előfordulható főbenjáró bűnök halálos megtorlása hóhér általi kivégeztetés eseteire is reflektálva; a mi ugyan a Nemes Compániának hat évi

¹¹ Idézőjelben szabadon átalakított, modernizált szöveget közöl, amely még az értelmet se fedí teljesen.

¹² Ezt a kötelező reggeli imát később ismertetem.

fennállása alatt, (sőt általában egyéb jelentékeny büntett is) dícséret érte a valóban mintaszerűvé vált jeles intézmény derék ifjainak, — teljességgel nem történt soha“.

Nos, mi sem állítjuk ennek az ellenkezőjét, de mégis azt tartjuk, hogy éppen ez az artikulusz a legérdekesebb, mert ennek őseit nem olvastuk régebbi magyar szabályzatokban, mint a többi artikuluszét. Ezen a ponton az auditor, a fejedelemmel vállvetve, sokat dolgozott, csiszolgotott és éppen ezért nem érdemelte meg Thalytól, hogy a Nemes Compaináról írt dícsérettel elintézettnek tekintse.

Mivel azonban a Rummy-féle szabályzat annak idején nyomtatásban megjelent, én sem tartom szükségesnek, hogy a szóbanforgó artikulust ebből közöljem. Annál kevésbé van erre szükség, mert az ez után következő „Connotatiokból“ a XXIV. cikkely teljes szövegét megismerjük.

Miután Thaly „Az Nemesi Társaság Edictumit“ ismertette, megemlíti, hogy a vörösvári Aspremont-Rákóczi-levéltárban egész vas-kos csomag eredeti acta maradt fenn, úgy mint „névsor, létszám, — kimutatási szemle, — fizetési és fölszerelési tabella, attestatio stb. . . .“ mi — mint a bevezetésben mondottuk — mindezekről okmánytárunk II. részében szólunk s most áttérünk „Az Nemesi Társaság törvényére tett Connotatiók, mely szerint Corrigáltassanak“ című oklevélre, melyet Thaly ugyancsak éppen, hogy megemlíti, mondván: „Az imént ismertetett XXIV. cikkely egynemelyikére a fejedelem által tollba mondott javító, kiegészítő jegyzetek“

A Nemes Társaság Törvényére tett Connotatiók mely szerint Corrigáltassanak.

Ad Articulum Secundum Adjungáltassék, hogy az Reggeli és estvéli dobolás után ki-ki elébb tartozzék zászlója eleiben juni. és ottan elébb az rendelt imádságokat el mondani s az után maga Isteni szolgáltyára menni.

Ad Tertium. Semmi Correctio nem kívántatik.

Ad Quartum. Az második teremttével való szitkozódásaért tartozzék kiki fekete palástba fegyver és öv nélkül az Sereg előtt 24 óráig lenni. 5-ik hasonló vétkeért penig tarsaságunkbul ki tsapattatik.

Ad Sextum. Adjungáltassék, hogy aki Társát haragbul pofon tsapni találná, az egész sereg jelen letiben az szenvedötül viszont pofon tsapattassék.

Articulus 11 cimus. Ezen punctum minden cikkelyében meg marad, hanem kell reflexióval lenni, hogy az társaságbul való ki tsapása alkalmatosságával azon rend observáltassék, az mely in forma processus fog inseráltatni az ilyen kitsapásban és így az Törvényre, az az meg Sententiázása hagytassék az Magistrátusra, akinek kezében adattatik hoc tamen pro universali Regula observato, hogy valakik notát incurralnak, jóságok ezen társaság számára devolváltatik. Notandum praeterea, hogy valaki társát akár mely hadi expeditioba meg nem segíti és elhaggya, avagy meg szalad s társaitul s tisztitül el szakad, notam perjury

et proditiōnis Fraternali Sanguinis incural és hasonló büntetés alá vették, mint ha az Személyünk ellen való nótaért.

Ad Articulum 20 mum. Az ki engedelmünk nélkül haza megyen első el meneteliért az articulus szerint büntessék, ha ki penig kézczer hasonló el követne, az Társaságbul ki rekesztetik.

Ad Articulum 21mum. Ezen articulusnak második cikkelye az az 11-ik articulusra relegaltatik.

Ad Articulum 23mum. Ezen articulusoknak tenora szerint az Fő Tiszteknek, az Auditor által praevie Magunknak is hirt tévén, törvény nélkül is lehet procedaltatniok két tanubizonyságra exceptis notis perduellionis, infamiae, aut Criminibus, vi articulorum exclusionem e Societate involventibus, aut diffamationibus emendam merentibus, mely Casusokban valaki előttünk vádoltatván az Auditor által Parantsolatunkbul az bünös egy heti terminusra evocaltassék in Casu primorum ex Captivitate, in Casu ultimi autem absque praevio aresto, ezen Székben penig jelen legyenek egy társaságbéli és egy Praetorianus hadaink között hasonló gradusu tiszt azon tiszteken kívül, az kiknek brigadájában találtatik az evocatus fél, úgy tudniillik, hogy ha köz társaságbéli személy véteni találna, egy társaságbéli tizedestül és praetorianus vice Hadnagyul fogvást az fellyebb való tisztek, ugy ad Vice Colonellum, ha az társaságbéli tiszt egy gradussal fellyebb valók Convocaltassanak az törvényben, az mellyben egy tábla mellett jobb felöl az társaságbéliek, bal felöl az Praetorianus tisztek ilylenek. Az Auditor az táblán kívül, az Praeses (az ki is az utánnunk való s jelen levő Fő tiszt léssen) jobb keze mellett ódalt ülljön és legelsőben is az Sveciai hadi törvényekben fel tett formula szerint, az fellyeb említett tiszt bírák, az Személy válogatás nélkül való igazságtételre meg eskettesse és következőképpen az processust erigállyá az bünös jelen létiben, aki ha ez Carceribus, aut Captivitate evocaltatik, födig való fekete palástban, vasat az vállan hordozván, az sátor avagy ház ajtaja mellet tartozzék állani és mentségének meg halgatása után, az midön az vótatióra jü az dolog az Presesen és Auditoron kívül az több tiszt bírák kimennyenek és ad votandum ketten ketten jüjjenek bé az alább valóktul kezdvén, azon votumokat az Auditor Connotálván Connumerállyá és az utolsóknak bé jöveteli után minnyajok jelen létiben az Praeses Concludállyá és kiki az magáét subscribálván és Petsételvén az Auditor coramizállyá s úgy pro Confirmatione előnkben hozattassék, az Sententia ekképpen töllünk Confirmáltatván és subscribáltatván, az melly nap praefigaltatik, exentiójára az dobb és trombita meg fuvattatván és az első fekete posztóval bé boritatván, kiki lovon zászlója eleiben gyülekezzék és mint egy temetésre való készülettel, kiki vállára fekete fátyolt végyen s így az Zászló alatt álván, az bünös és meg sententiázott személy a seregbéli profuszul maga Gvardiája alatt fekete palástban süveg és öv nélkül fog elől hozattatni és az sereg után gyalog vitettetni ad usque locum supplicii, az az az tábor eleiben, a hol is egy sereg karabélyosunk rendelt seregben álván, az két sereg között az hóher készen léssen és így következőképpen az bünös az sereg eleiben hozattatván, az Auditor az sententiát diákja által el olvastassa, mellynek utánna az

profusz maga Gvardiáját két felé rendelvén, az sokszor említett bünöst a közzé állítsa és akkoron azon Strasa mester, melynek brigadájában való, lováruul leszálván kezével meg toszittsa ki tsapattásának jeléül és ugy kezéhez vévén az hóhér, azonnal az Sereg maga Quartélyában mégyen és az executionának alkalmazosságával tsak az Auditor léssen jelen, ezek observaltatassanak az ki tsapatásnak alkalmatosságával is, tsak olly külömbözéssel, hogy az midón halálra nem ítéltetik, hóhér kezében nem adattatik, hanem tsak ki toszittatik, az ollyan vétkekért penig, aholott tsak az társaságbul való ki rekesztésre tiltetik, az Sereg zászlója alá öszve gyülljön és az bünös fegyver nélkül előtök álván, az Sententiája el olvastassék és az Seregbül azonnal el mennyen, köntösét s fegyverét, az melly túllünk adattatott és még fizetésébül nem defalcáltatott, vissza küldvén.

Inseraltassék az is ezen articulusokban, hogy kiki tartozzék legalább két esztendeig ezen társaságban szolgálni, mellynek végi után butsuzhatik, tartozzék mindazonáltal túllünk érdemes maga viseléséruil attestatiót venni, külömben annékül semmi némü hadi tisztségekre nem applicáltathatik. Notandum praeterea, hogy minden vádok elébb az Fü tiszteknek és az Auditornak jelentessenek meg, ki is hivatallya szerint azokat nekünk megjelentse és túllünk várjon.

*

A következő oklevél, melyet Thaly említ a „Nemes Compánia projectumi.“ Erről azt mondja: „Megvan még az intézmény eredeti tervezete is“ „Nemes Compánia projectumi“ cím alatt: két ívre terjedő, 16 pontból álló, magyar nyelvű fogalmazat“.

Ez tévedés, mert a szóbanforgó oklevél a Nemes Compánia „kivánságait“ tartalmazza, vagyis egyszerű felsorolása annak, aminek a nemes ifjak a szervezet és az ellátás terén hiányát érezték.

Nemes Compania Projectumi.

Primo.

Mint hogy a Nemes Compania Strása mestereinek ez ideig Instructiójuk nem vólt, némely rendetlenségek ezek nem létével causálttanak, nem tudván az engedetlenek admonitioja iránt való Facultásokat — is meddig extendaltassék. Kévánnják azért alázatosan Felsőgedtől, hogy Instructiójuk Scripto tenus ki adattassék, és az Admonitióban lévő Facultások a Nemessi Társaság előtt Publicaltassék.

Secundo.

Mivel a Nemes Compania subsistentiájára Szükséges képpen kívántató Tisztek, Quartélymester, Furier nélkül nem lehet, a Nemes Compánia, azoknak fizetések és fogadtatások iránt alázatosan instálunk Felsőgednek, ha Felsőgednek fétzik Pongráz Uramot, ki Felsőged Étek fogója vólt, Quartélymesternek denomináltatni kévánnya alázatosan a Nemes Compánia. Így a Tizedesek- is hogj a Nemessi Társok Számához képest denomináltassanak.

Tertio.

Mint hogy eddig is tapasztalta a Nemessi Társaság, hogy sokan Fiokat közinkbe jöni tsak azért tiltalmazták, hogy magok helyében Personális Insurrectionak idején Táborban küldhessék;

Ezért is alázatosan instál a N. Compánia Felségednél, Hogy azoknak Attjok, kik ezen Nemes Compániában jönnek, Personális Insurrectiótól, ugj Personájoktól adattandó Söldosoktól Felséged Kegyelmissége által immunitáltassanak, a más Hadi Szolgálatban lévőkhöz mutatot Felséged Kegyelmissége szerint.

Noha Felséged Kegyelmisségéből egj öltözetnek való Posztója *Quarto.* ki adattatot kinek, kinek közülünk, mindazonáltal mivel egj rendbéli Köntössel esztendőnként meg nem érijük, Fizetésünk defalcationjára (ha kiknek kívántatik) hogj töb kék posztó adattassék, hogy ezen egy színü Köntösben járhasson egész esztendőben, a Nemes Compania alázatosan instál ezért Felségednek: ugj hogy Fizetésekben Csizma- is adatatnék, mivel pénzzel seholt nem kaphat.

Pro Mensibus February, Marty, et Apr. hátra maradt Fize- *Quinto.* téséért is alázatosan instál a Nemes Compania Felségednek.

A mely Provisio Felséged Kegyelmisségéből a Strásán lévő *Sexto.* Brigadára most vagjon, Hogy azon tovább- is continuáltassék, alázatosan instál azon is a Nemes Compania Felségednek.

Mivel a Companias Kapitányoknak, kiknek Sársiára Felsé- *Septimo.* ged ezen Compánia Brigadáinak Strása mestereit méltóztatta, 16. Örálisok, ha husul mindenkor nem — is, de kenyérül mindennek ki adattatik, instálnak azon Portióknak adjuztatiojáért alázatosan, mivel feles Tselédekkel lévén, 16 Font kenyérrrel azokat bé nem érik; Hogy á Tizedeseké- is a Lajdinantok Portióihoz, a köz Nemessi Társoké pengig, hogj a Zászlótartókéhoz conformáltassanak, alázatosan kívánnyuk Felségedtől.

Markotányos nélkül a Nemes Compánia nem lehetvén, annak *Octavo.* fogadásán mennél hamaréb igyekezzünk, mindazáltal mivel Bort gjakran kortsomákra nem tanálhatni, rövidsége, söt sokaknak gjakran Nyavalyája is következhetnék, kivált Nyári Táborozásnak idején, a Bor nem léte miat; Hogj ezért valamely modálitás tanáltassék, hogy Borból meg ne fogiatkozzék a Nemes Compánia, alázatosan instál Felségednek. Mivel pengig másként Hordós Bort á Markotányos réz pénzen nem tanál, vagj ha tanálna is 5. vagj 6. annyi áron vészi, mellyhez képest magának is képtelen áron kel árulni, alázatosan projektállya á Nemes Compánia, hogy azon Markotányosnak adatnék olly assignatio azon kívántató Borokra, valamely Fiscalitásból, hogj illendő áron azokat meg vehetné, és ugjan illendő nyereségen árulhatná köztünk, és hogj tsak Magunk Számára árulná azon Bort a Markotányos. Annak Akójának, és Itzjének száma a Qvartély mesternél tudva lenne, mely Szerént Qvietálná- is a Markotányost a Compánia Számára mindenkor bizonyos Számban kiadattatot Borokról, és hogj vizek ne adulteraltatnék a meg vételkor Qvartélymesterünknek maga Pecsétyével kellene bé pecsételnie, vagy a Markotányosnak kellenék hűtesnek lenni.

Fü hordó szekerekről — is hogy Felséged parantsolni mél- *Nono.* tóztassék, alázatosan instállya a Nemes Compánia.

Mivel Pénteken az egész Udvarnak hus porciója fen tartatik, *Decimo.* azon Usust akarván a Commisáriusok a Nemes Compánia iránt is practizálni; Kérjük alázatosan Felségedet, méltóztassék az Hus Porcioink ki adatása felől parantsolni, mivel sokan vadnak

köztünk, a kik nem böjtölnek, sőt a kik böjtölnek is, feles szolgálók Hust észik, kik- is másként koplolni fognak olyanor.

Undecimo. Noha Felsőged kegyelmességét értette a Nemes Compania maga alimentatiója iránt, de míg Szakáts, Sütő Edény vagj más kívántató eszközök meg lésznek, Hogy addig valami Provisio lenne a Nemes Compania iránt, alázatosan instál Felsőgednek azon- is.

Duodecimo Hogy az három kenyérbéli Porcióinknak edgjike Czipóul adattatnék ki Udvertól, ezen — is alázatosan instál a Nemes Compania Felsőgednek, mint hogy most egészben kenyere tsak Profontul adatik ki.

Decimo Tertio. Az Equilis Porcióknak mind Strása Mesterek, mind Tizedek, és köz Nemessi Társok edgjel való multiplicatióját alázatosan instállják Felsőgedtől, Szolgálattokat acceptált Lovakkal véghez nem vihetvén, mivel mindenik Nemessi Társnak két Lovas Szolgát, egj Vezetéket, szükséges képpen kel tartani, edgyikét arra, hogj Lováról Strásán le szállván, annak gondviselésére bizhassa. (Felsőged Kegyelmes Parantsolattya szerént), Másodikát, hogj Szállásán lévő Lovára, és edjetmására vigjázhasson.

Decimo Quarto. Noha minden Reguláris Hadaknak Equilis Porciójok nyári Holnapokra pénzüil szoktak ki adatatni, mind azon által, mivel Lovainknak Sok Strapacéja, vagjon, alázatosan kéri Felsőged Kegyelmes Resolutióját a Nemes Compánia, Hogj Nyáron által is Abrakja in Natura ki adatassák, Mely ha Táboron lévő Commissáriusoknál nem tanaltatnék, valamely — Magazinumra, vagj Nemes Vármegjékre assignatio adatassék.

Decimo Quinto. Kováts nélkül is szükséges képpen nem lehetvén a Nemes Compánia, annak Fizetését, hogj Felsőged resolválni méltóztatsek, alázatosan instál Felsőgednek azért-is.

Decimo Sexto. Hogy Valamelly Musikások adatatnának, kik, ha tsak akkor is, mikor a Strásák változnak, fel — s alá kísérnék a Nemes Compania Brigadait musika Szónál, ha Felsőgednek ugj tettzik, Salamon Fáj félék, hogj lennének, alázatosan Projectállya a Nemes Compánia Felsőgednek.

*

Thaly művében most rendkívül érdekes oklevél következik: „A Nemesi Társaság előtt elolvasandó punctumok az holnapi mustra alkalmatosságával“. Ezt a „szemle észrevételt“, aminet ma mondanók Beniczky Gáspár, a fejedelem titkára, a nemes testőrség pénztárnoka írta s bizonyára ő is fogalmazta.

Thaly így említi ezt az oklevelet: „...mely az 1708 végén v. 09. elején tartott generális-Mustra alkalmával olvastatott fel: 'A Nemesi Társaság elolvasandó (így) punctumok az holnapi mustra alkalmatosságával dátuma hiányzik. Bevezetéséből ki-vehető, hogy ez tulajdonképpen fejedelmi válasz, resolutio, a Nemes Compánia tisztái által benyújtott emlékiratra. A fejedelemnek a társaságbeli tagok iránti atyjai kegyelmét és jóindulatát élénken tanúsító s anyagi viszonyaik javításáról jóságosan gondoskodó, — de őket viszont lelkesen buzdító, serkentő terjedelmes bevezetése után, nyolc pontban foglaltatnak össze és szabályoztatnak a még kétséges, — különösen rangidősbségi — kérdések

s a különböző tiszti rangok viseléséből eredő vitás esetek, tekintettel úgy a szolgálati rendre, mint a javadalmaszásokra.

Ilyen aprólékos pontosságig menő ügyirat, — melyet a fejedelem nevében Ráday Pál udvari cancellár, mint a Nemesi Társaság főauditora olvasott fel, — eleven képét nyújtja annak: minő szorosan megszabott rend uralkodott Rákóczi hadseregében, a szolgálati viszonyok legkülönfélébb árnyalataira nézve is és mennyire igyekezett a fejedelem célszerű intézkedésekkel elejét venni a hadjáratok esélyeire is nem ritkán károsan kiható tiszti versengések (competentiák) támadásának, elmérgesedésének“.

*A Nemessi Társaság előtt elolvasandó punctumok az holnapi
Mustra alkalmatosságával.*¹³

Az Felsőes Fejedelem Kegyelmes Urunk ezen Seregnek mint Társaiknak Kegyelmisségét ajánlván, általam agja tudtára, hogy repraesentáltatot ő Felsőge előtt, az Tisztek által, azon Memoriális, az melly ezen el mult Mustra alkalmatosságával ezen Társaság, az Fü Tiszteknek ki adatott, melybül tapasztalta igen-is Ő Felsőge, hogy czéllya meg ismértetett ugyan, mely végre kívánta ezen Társaságot be állítani, de talán mindenik által meg nem fontoltatott, hogj ezáltal nem magha Méltóságának neveltetését a vagj hasznot kereset, de egyedül az Nemesi vérbül származott iffiuságot hazája szolgáltyára, és uri s — Nemesi vére tündököltetésére, alkalmatosabbá kívánta tenni, melyhez képest reménlette volna, hogy ez által ki ki inkább hálaadoságra, mint sem praetensiókra fog fakadni s magát ugj visselni, hogy ki tessék, mely mértékben ismerte meg ki ki, hogj ezen Társaságban nem annyira ő Felsőgét, mint magát szolgáltya; látván mindazonáltal ő Felsőge az Nemeségnek Országunkban el fogyot és szegényedet állapotját, annak segécségére rendelte az fizetést nem az Két Ország hadakozásra rendelt fundussábul, hanem magha saját jövedelmibül állitván olly jövedelmet, az mellyet leg bizonyosabbnak itélt lenni. Érti mindazonáltal az föllyeb említett írásbul ő Felsőge, hogj minapi kegyelmes resolutiója, az melly által az téli Qvartélyt ebben imputáltatni rendelte, panaszokra és ő Felsőgével való számvitelre, mint egy adot okot, és ujab-ujab panaszokat, nékem kegyelmessen parancsolta, kegyelmes akarattyának ki jelentését, hogj tudniillik az mostani, felvett ügynek s hadakozásnak sok és nagy kölcségi, meg nem engedik, hogj más szükségesebbek fogyatkoztatásával, eztet szaporicsa, valakik azért, az Mezei hadak mogyára, ő Felsőge fizetéséért s nem Társasága által meg mutatot kegyelmességéért lépet ezen seregben, és tett rendelésével addig, meddig vagy országa vissza nyérésével, vagj más Isten áldásibul reménlhető módokkal leendő Fejedelmi kincse Szaporodásáig meg nem elégszik, e következőtéli qvartély alkalmatosságával illendő képpen bucsuzván, ő Felsőge olly alkalmatoságtul és fizetés kereséstül meg gátolni nem kívánja szándékát, mivel ő Felsőge látván, hogy azok, az kiknek Isten

¹³ Beniczky Gáspárnak a fejedelem titkárának s a nemes testőrség pénztárnokának saját keze írása.

másonnan-is jóságot s jóvedelmet advan, magokat azokbul segiteni nem kíványák, inkább apjok vagy-is magok fősvén-ségektül visseltetvén, vágyoskodnak az eö Felsőge erszényéhez, s nem Társaságához, jóvendöben is nem örmire, de szomorúsá-gára neveltetnek, az kik penig az idönek mostohassága miat, vagy az hadakozás által jóságoktul megfosztattanak, avagy szegénységre jutván, előmenetek kedvéért kívánták magokat ezen seregben adni, azokhoz ö Felsőge érdemek szerint mutatandó kegyelmességét denegálni fizetéseken kívül is nem kíványa, kívált az midön tapasztalni fogja, hogy magok jó visselése s Tisztek recomendatioja által magokat az eö Felsőge kegyelmességére kíványák erdemessé tenni, s ezzel is társaikhoz való szeretetit kegyelmissen megmutatni akarja.

Midön azért tovább is az sok zugolódások között tapasztalta volna ö Felsőge némelyeknek nyughatatlanságokat, az melyektül visseltetvén, már-is hivatalyokat meg unván, vagj el bucsuztanak, vagj az bucsuzásra készülnek, mivel máskint is az hadakozó hivatalban lévöknek gyalázatosnak állittatik az akkor bucsuzás, az midön az Táborozásnak ideje, vagj kezdődik vagj még tart, azokéért declarálja ö Felsőge, hogy ezentul senkit az Társaságbul el nem bocsát, senkinek bucsuzni szabad ne legyen. Májustul fogvást Novemberig, akkor-is penig, hogy az bucsuzásra ne csak az tanulasnak tező nehézsége és ifiúságbul néha származni szokot indulat, boszu avagj harag, magha hitesség, avagj más egyéb kéntelenség agjon okot, agya ö Felsőge tudtára társainak, hogj valaki bucsuzásának helyes okát nem agja, az melybül ö Felsőge meg ösmerhesse, bucsuzássát nem az fellyeb emlitet okokbul származotnak lenni, dimissionalissa nem adatik, és az mint már is publicáltatot, semminémü applicatioja az hadakban nem léssen.

Mindezeket valamely szomorodással azért tapasztalya ö Felsőge, viszont nem kevés örmömmel és teccéssel láttya, hogy az zugolodok engedetlenek, és sok illetlen cselekedetekben csak nem el merült Társai között, nagyobb számban tapasztaltatnak olyak, az kik magok Nemességeket tekintvén, és az eö Felsőgét kegyelmességét által látván, szándékát elő mozdítani kívánván, ö Felsőgét vigasztalyák, ell anyira, hogj ez által fel tet szándékának véghez viteliben mind egy-erősitik, hogy tehát azok is magok czélyokat böcsületek neveltetésével el érhessék és ezen Társaságnak hiri neve az Országban tündököltessék, resolválta kegyelmissen némelyeknek az Vacanciákhoz képpeszt való külső és belső promotiojokat.

Hogy penig az eö Felsőge fel tett czélya, az mellyet hazánk jóvendöbéli hasznára, az Szent Háromság Gondviselése allat vítézkedő rend (melynek ezen Társaság csak első zengéje) fel állításával el érni kíván, közöltessék s ennek méltósága, böcsi s Tiszteleti gvarapogyék, azok éránt, az kik az seregen kívül való hadi szolgálatokra applicaltatnak, tett illy kegyelmes rendelést.

1. Mivel ö Felsőge az Társaihoz méltán külömb hajlandósággal visseltetik s ezen Társa nevezeti is olly Character, az ki meg böcsülleni tugja, az ki csak nem minden más renbéli hivatalt

maga értelméhez képeest felül halad, méltán kívánhatya, hogj böcsületinek elő menetelit ezen Társaságban s rendben keresse ki-ki, s azok az kik külső szolgálatba applicaltatnak-is az seregben maradó és promoveálandó Társoknak rövidcséget ne tegyenek, kihez képeest, hogj az érdemeseknek elő menetelire kapu nyitattassék, s azt szaporábban el érhessék, resolvaltattott ö Felségétül az Társaság Tiszteinek két karban való vitelek, tudniaillik actualis és Titularis, az az, ha ki mássova applicáltatik-is, valamedig meg nem házasodik, sőt azután-is ha fen tartani kívánja, s nem bucsuzik, köteleességét és ezen Characterét, az melyben vólt applicáltatása alkalmatosságával, el nem veszti, hanem Titulussát és az Companiában való Rangját meg tartya, valamedig az Társaságban promotiója nem lészén, ugj mindazonáltal, hogj az Seregnél lévén, Commendoja nem lészén azon hivatalban, hanem az actualis Tiszt fog fungalni. Ceremoniak alkalmatosságával mindazonáltal jelen lehet és az praecedentia, mint idösbé, övé lészén.

2. Hogj penig az promotio in infinitum ne mennyen, senki Titularis Tiszt nem lehet, valakinek gradusához képeest való Tiszte más hadakban nem lészén, de viszont ö is az Companiabeli fizetést, mivel abban nem fungál, nem fogja praetendálhatni, hanem amaval meg elégegyék.

3. Ha commandoban egj actualis és egy Titularis Tiszt találatik egyenlö gradussu, az idösbiké lesz az Commando, viszont-

4. Ha mindazonáltal valaki az mezei hadakban promoveáltatván látatnék az seregnél marat Társánál előb kellő hivatalban lenni, avval amannak, ha idösb, nem praejudikal, hanem Commandóban is, ha együt találtatnának, az Nemessi Társaságban lévő Rangja observáltassék, mert minden Társ Tiszteket az promotiora érdemeseknek itélvén lenni, ö Felsége előb való promotioja az szerencsének, nem az érdemnek tulajdonithatik, valamedig promotioja az Társaságban nem lészén, az melyben kit-kit csak az régieb szolgálatot különböztet.

5. Melybül következik, hogj az köz Társ is, akar mely Tisztre applicáltassék, ha csak promotiója az Seregben nem lesz, köz Társnak tartatik.

6. Hogj tehát ezen hadi állapotokban Confusiok rendetlen-ségek és fogjatkozások ne történjenek, ezen tul minden az Nemessi Társaságban promoveálandó Tiszt tartozni fog Decretumot venni magának, az melynek datuma által Comprobálhassa idösb vóltát és tisztcséget.

7. Solemnitasok alkalmatosságával az midön az következő Institutum szerint az Rendnek Inepe vólna, valaki akar mely Szolgálatban applicatus, az Commando, betegség és más helyes mentségen kívül tartozik ki-ki az rendelt napra meg jelenni és az föllyeb emlitet rend szerint való hivatalyában ell járni.

8. Valakik ennek okáért már el bucsuztanak, és e mellet Dimissionalist vettenek, tovább az Társaságban promotiójuk nem lehet.

*

Az utolsó levél, melyet Thaly látott, helyesebben, melyről sokszorosan idézett művében beszámol: „Az Nemes Compániának

közönséges fogyatkozási“. Erről mindössze ennyit mond. „Van továbbá ugyancsak a vörösvári acták közt egy a Nemesi Társaság anyagi ügyeit kilenc pontban tárgyaló irat, 1710 október haváról (1711-ben kelt ez) „Az Nemesi Compániának közönséges fogyatkozási“. Az egyenruhák ujitásáról, szállásáról, fizetésről a téli havakra, lótartrásról, málhásszekerek szaporításáról, szóval gazdasági adminisztrationális ügyekről kér e pontokban intézkedést tétetni a nemes testőrző sereg“.

A Nemes Companianak Közönséges Fogyatkozási.

- 1-mo. El közelgetvén az Téli Holnapok, és nem tudván talán még ezen az Téle-n-is fog Campirozni, kívántatik annakokáért egy Hőo Pénz, hogy magának ki ki Télre valot szerezhessen.
- 2-do. Megh rongyosodván mind magok, s mind peniglen Cselédgyek, Instalnak alázatosan, mind magok Munderungjok irant, s mind peniglen Cselédgyeknek valo Poszto iránt.
- 3-tio. Sokan meg fogyatkozván Lo dolgából, instalnak eő Felségének alázatosan Lora valo Pénz iránt.
- 4-to. Laczi konyhás több nem lévén egynél, az mellé kívántatik egy vagy kettő, hogy jobban el győzhessék az Nemes Companiát.
- 5-to. Az Intertentio felöllis méltóztassék eő Felsége Kegyelmesen Parancsolni, mivel olly Szegény Kenyeret adnak néha, hogy tellyességgel meg nem ehetik.
- 6-to. Az Lovoknak igen vékony, Intertentiojok lévén, mivel mindenik Brigadanak csak edgy edgy Szekere vagyon, s az annyit nem hordhat, hogy az egész Brigadanak elegendő Szénát hozhaszon; Instalnak alázatosan eő Felségének, méltóztassék eő Felsége Kegyelmesen töb Szekér felöll Parancsolni, ugy Abrak iránt is Kegyelmesen disponálni, mivel máris sok Lo romlott el az Futrásnak hordása miatt.
- 7-mio. Mivel az Munderung, az Arany fonalnak szüki miatt nem készülhett, méltóztassék eő Felsége Kegyelmesen Kássára Parancsolni, ugy Bártfára, is Arany Fonal felöll; Pénz penig volna, csak az refundaltassék ad Cassam, az kit az Qurtély Mester Superflue erogalt az Adoságon kívül, az Udvar és egyebek szükségére.
- 8-do. Praeses Otlik György Uram adván ki bizonyos szamu pár Csizmákat Huszti Karmasinhol valokat, ugy Böröket is, mellyekből az Quartély Mester Csizmákat csináltatot, ha ugyan karmasinnak mondhatya az ember, vagyis meri mondani, Tiz tiz Máriásban, mellyek hét Máriásnál akár miképpen sem érnének többet, azokbol már szükségnek miatta, ki is osztott az Quartély Mester egynehány Párt, Computus alkalmatosságával ne impuáltassék Tiz Máriásban.
- 9-no. Lévén ollyan becsülletes Társok is, kik mostani alkalmatossággal bucsuzni akarván eő Felségétől, kik is nem azért bucsuznak, hogy othon lakjanak, Feleségek Gyermekek nem lévén, Kévánnak Felséged Kegyelmességéből az Hadakban promotealtatni.

*

Láttuk, hogy Thaly ezt a panaszíratot, mely helyyel-közze

gyanusítást, sőt vádaskodást is tartalmaz, milyen ártalmatlannak tünteti fel. Arról az alább következő válaszról azonban, mellyel a „Scriptumra való Qvártély Mester“, Benitzky Gáspár repplikázott vagy erre az előbbi feliratról, vagy — ami valószínűbb — valamely más, még ennel is durvább vádakát és gyanusításokat tartalmazó hasonló felterjesztésről: Thaly semmit sem tud vagy inkább nem akar tudni.

Lássuk ezt a repplikát, mert megérdemli figyelmünket.

A Tekintetes Nemes Compania részéről Fő Tiszt Uraiméknak eő Nagyságoknak bé adott eő Nagyságok által, Kegyelmes Urunknak eő Felségének be nyujtott némely fogyatkozásoknak meg orvoslása végett Scriptumra való Qvartély Mester Repplícája.

Mivel a Materialéknak Limitatioját és a Téli hat hólnapoknak fizetésekben való imputatioját difficultállya a Nemes Compania s azt kiáltya hogy én csináltam volna az Limitatitot, s az okáért fizetésből nem remélhet semmit is, a mint maga Scriptumából ki tetzik, rövidségnek kedvéért, nem számlálom elő, minden Esztendőben kívántató, egy Személyre való requisitumokat, s azokért való imputatitot, mert jól lehet nem sokkal aberráltak, mostani időhöz szabot Limitatitotul, Téli Qvartélyal edgyüt, menyire mehet a Supererogatum a egy Esztendeig, de ott is egy néhány forintot ki hadták, mindazáltal, csudálom, micsoda ratiobul teszik fel azt, hogy minden Esztendőben anyinak és anyiban köllenék imputáltatni, holott még eddig valamenyi Qvártély-Mestere vólt a Nemes Companiának, — mivel azon egy Országban levő Materialéknak is, maid minden Esztendőben az ára változik, ahoz szabta a Limitatitot, nem maga, hanem más emberek által, az igaz lelki esméret is és a Szolgai kötelesség azt hozván magával, hogy azoknak mind procuratioja, mind Erogatioja, rea lévén bizatatva, maga Kegyelmes Urának, némely Privatus sok Complacentiája kedvéért, kárt tenni ne igyekezzeék.

Ne computályak azért eő Kegyelmeknek minden Esztendőben, minden requisitumokat, hanem ha igazán fel akarják tenni, mivel a Nemes Companibéli Institutuma szerint minden böcsületes Gavallérnak két Esztendeig a maga Szolgálatyát continuálni kölletik, a két Esztendőre obveniáló egész Summát vegyék elő és meg láttják, hogy más Esztendőben a Mente, öv, köpönyeg Tarsoly, Lódingstul, Csujtár elmaradt s annyival az előbbeni Esztendőnek Superfluitásához képpes aurescál a fizetése, hanem ha azután is az ekkoráig Practikált mód szerint, némelyek Szolgájjokkal koptattyák a tisztességes Mundér, Mentét és köpönyeget, el hiszem, nem tart ké Esztendeig, máskint kimélve be ér a Specificált requisitumokkal böcsületessen.

De vallyon kicsoda az a böcsületes Gavallérok közül, a kit valamely Qvartély Mester anyira Stringálta volna, hogy jöllehet az uj Mundérnak imputatioja által, másokhoz képpes többet levált, az midön az egész Companiának eő neki is akkor nem fizetek volna.

Mernyi Gavallér bucsuzott el most is, a ki két Esztendeit el töltötte, ha szintén a Qvartély a, Mundérja és egynéhány havi fizetése imputáltatott, s a kinek 20, 30, 40 és 50 s több forintya

is ne maradt volna restantiában, Tiszteknek anyival több, a kik csak az Ordinariumon felől többet nem vettek.

Ki nem jön hát belőle, hogy ha szinték (!) a Téli Quartélya, Mundérja és egynéhány havi fizetése is imputáltatik, költsége ne lehessen, a ki csak csupán arra nem támasztja magát s anyit vésszen, a menyivel böcsületessen be érhet.

Ugy hiszem, hogy nem az egész Nemes Companianák akaratyával (kik közül engemet már sokban meg esmérhették, sok jóakaróm, Barátom vagyon eö Kegyelmeik közet) esset az, hogy felölem oly mocskos és hegyes Pennával a magok Secretariusu által kivánták volna írnya, mint ha én és az én Vicém a Limitatioval magam Oeconomiáját kívánék üzni s nem a Felsőleges Fejedelem szolgálátat promovealni. Elsőben is ezért: Valaki azt mondta és felölem írta, hamissan, tökéletlenül mondta s írta és mivel puctum honoris qui cum vita pari passu ambulat, kívánom ötet azzal is ulciseáлом, ha Nemes Orcája és egy csöp virtus vagyon benne, hogy a Felsőleges Fejedelem előtt hazugságban hagyom és insuper pro satisfactione poenam Talionis Praetendálok rajta, ugy hogy, a mi némü gyalázatot én meg érdemleném, ha ellenem a hamis lelkö azt Comprobálhatná, azon gyalázatot szenvedyenek mind azok, valakik én felölem azt iratták a ki, mint hogy igazságos, Törvényes az Udvari és Nemes Companiabéli Edictumihoz képpes kívánság, az én Supremus Iustitiariusom, Felsőleges Fejedelmem Kegyelmisségében bízom, hogy példát illy hamis, csalárd, és nem az eö Felsőlege Társához illő dologban statuálni méltóztatik, kirül úgy mások ellenem tett vágyokrul is speciális suplicatiot be nyujtom eö Felsőlege Fejedelem eleiben, s mind addig böcsületes embernek nem tartom, hanem gaznak, valamedig meg nem bizonyítja. De nem csuda, hogy a maga mocskos pénnájával felölem azt meri írni az, a ki a mi Kegyelmes Felsőleges Fejedelmünk ellen is maga Istentelen s büntetést érdemlő szava szerint. Szerencsen nem sok idővel ez előtt, jelenlétiben mostani Tokaji Praedicator Uramnak és más böcsületes Gavalléroknek, káromlásra akart fakadni.

Köl tudni azért, mind azoknak, hogy én a Limitatiot nem csináltam, hanem Hoff-Mester Uramra és Kray uramra apreciatioja lévén bizatva, oda hordozta magával Munkácsrul Löcsére, és curréns Pretiumához alkalmaztatván, más ahoz értő kereskedő emberekkel együtt fel tette s kezemben adta, mely szerint Computut is inneálok böcsületes Nemes Companiabéli személyekkel s amenyire talám egy Positiohan egy néhány Pénze (?) augeáltott volna, vagyon Fundamentum, mert ugy kölltetett lenni.

Meg lehet, hogy némely Materialét olcsóbban kaphatni, ha legfőképpen hatalmasul némely, azért hogj Gavallér, kereskedőnek kárával el veszi, amint sokuktul hallatik, de Quartély Mester nem lévén kalmár, hogy Vásáru Vásárra járjon s minden Materialéknak mindenkor újabb árat szabjon illy erogatiokban, mindenöt bé vett szokás szerint köll valamely fundamentumának lenni, mi mellett erogályon, ha drága a Csizma, az arany fonal, Nyest, mért másut nem veszik olcsóban, senkinek erővel nem obtendáltattik, több lesz a Restantiája.

De ugyan szállyon magában akar melly böcsületes Gavallér

is, minthogy mind az aranyat, mind az Posztot, ugy más Materialét is másoktul, in natura kezemhez veszem s az szerint erogalom is, ha egy pár Csizmát, vagy más dolgot 20 a. husz Tal-
lérban (quod foret absurdum) imputálnám is, micsoda Oeconomiam lehetne belöle. Kivánom azért azt is, hogy az midön számot adok minden perceptiómrul és Erogatiómrul, Producendis Qvietantiis et Contraqvietantiis, jelen legyenek a hamis lelkök, azok, a kik engemet azzal méltatlanul vádoltak s lásák, miképpen Oeconomizáltam magamnak. Nem olly kevésre böcsülem én, az én Felséges Fejedelmem érántam, méltatlan Szolgájához való Kegyelmségét, a kiért a menybéli Szent Isten minden jó Szerencsékkel álgya meg is Felségét, hogy egy néhány forintért kivánék aztat Nemzetemnek öröké való gyalázatjára el vesztetni, ha mást maga Kegyelmes Ura hűségében olly csekély állapot meg tántorét, tarsen magának azon Nemessi Virtust.

Qvartély Mester-é annak az oka? hogy egy Gavallérnak három Oralis Portioja meg jár, mért tart két három szolgát, az midön az Institutum szerint csak egyre vagyon Portioja, ha még annál is többet tart, kevesebb jut.

Qvartély Mester-é csinálta a fontot? de nem a Felséges Fejedelem konyhájára, és az egész Udvariak Cselédi számára is mind azon egy fontal veszik ki a hust.

Mért több és más Profontot a Nemes Companiabeli Szolgainak költenék adni, annál a mineműt a Felséges Fejedelem aláb való Cselédének Qvardiaknak és az Udvariak szolga rendeinnek is adnak.

Qvartély Mester-é elfogta a Pénteki fél Prebendát?

Mért tehát ilyenekkel mocskolyák a Qvartély Mestert, akihez eö néki vagy semmi köze, avagy is kötelességében jár, hogy hűségessen felyelyen meg a maga hivataljának.

A mi a Qvartélyok dolgát illeti, nem ujság, hogy imputáltatik, láttjuk az egész Országban, hogy minden Vitézlő rendnek az szerint; nem de nem nagy Kegyelmségét tapasztalta eddig is a Nemes Compania eö Felségének, hogy a Tavalyt is el engedte, a mostanit pedig a kiben elég zaklatása némelyektül volt, a Szegénységnek s helységeknek el pusztulása, restams fizetésekben imputaltatni méltán Kegyelmesen parancsollya, amellyet vöres Pénzül jobbára, némely részét in elevato Pretio, köllöt vólna igazságossan fel venni, Micsoda Lelki ösmérettel tehát akar ki is praetendalhatya, hogy azt egészen mostani valóra szerint a Pénznek meg adgyuk, hol a Sátorok, hol a Szekerek marhákal Béresekkel edgyüt, iöltenek-é egy Pénzében a Nemes Companiának. Mind ezeket azért az igaz Nemes vér fontolya magában s ugy tegyen felebarátya felöl itéletet belöle, s meg láttya, hogy nem Qvartély Mester dolga, hanem az igazságnak folytatása.

De hiszen inneályuk csak a végső Computust, meg láczik belöle, hogy Stante etiam Limitatione et Qvarteriorum defalcatione, hány ezer forintya léssen restantiában a Nemes Companianak.

*

Van még az Aspremont-levéltárban négy oklevél, amelyek

közül a három elsőt Thaly csupán jegyzetben említi, a negyedikről azonban egyáltalán nem is beszél.

Az első ezek közt a reggeli ima, a második két zsoldtár, a harmadik „Az Nemesi Társaságbéli Sereg Beesketéséről” szóló rendelkezés.

Ezek közül a zsoldárokat — noha az eredetiektől némi eltérést mutatnak — természetesen nem közöljük.

*Az Isteni szent Gondviseléség nevezeti alatt Gyarapodó
rend imádsági:*

R e g g e l i
Imádság.

Meg foghatatlan Kegyelmi Felséges Atyánk hálakat adunk teneked, hogy bennünket ezen éczakának sötétségében meg tartván és az ellenségeink leselkedésétül meg őrizvén a te Szent neved és irgalmasságod dicsiretíre fel ébresztettél. Legyen Uram ezen Szívünk reggeli áldozattya kedves előtéd és az, ki bennünket ezen virado napnak kezdetire jutatni méltóztattál hatalmad ereivel, őrizz minden nemü veszedelmektül vétkektül fegyvertül és Szörnyü haláltul: távoztasd el tülünk vétkeinkért fel gerjesztetet bosszu álló igazságod fegyverét, vezérelj, o kegyelmes urunk s Isteniünk és kormányozd a te Szent akaratot szerint jóra czélzó igyekezetünket és mind azoknak meg nyeresére bátoricsd szívünket, erőssicsd karjainkat Szálicsd az te Fejedelmedre és előnkben adatot Tiszteinkre s velünk egyetemben hadakozó társainkra; őrizzed oltalmazd mind azoktul, az melyek az te Szent Parancsolatid ellen valók és mivel bennünket ezen Társasági hivatalban rendeltél, Szálicsd reánk Szent Lelkedet az hü Szeretetednek lángja az edgyességet és felbarátaink Szereteit gyarapítsa közöttünk, hogy az kik most ezen Társaság által szívünket öszve kapcsoltuk s életünket öszve kötöttük, ezen Siralom völgyébül ki lépvén, az te Örökös társaságodra juthassunk a te Szent Fiad által az ki az Emberi Nemzettel való társaságával az Mennyeknek kapuját fel nyitotta. Ámen.

*

A beesketésre kiadott rendeletről annyit kell mondanunk, hogy Benitzky Gáspár egykoru feljegyzéséből pontosan tudjuk, hogy a beesketés miként ment végbe. Az idézett leírás szerint az ünnepélyes aktus pontról pontra az alább következő rendelkezés szerint zajlott le.

Az Nemesi Társaságbéli Sereg bé eskettetéséről.

Az közel levő faluban kit-kit köntösében fel öltöztetvén, maga Zai András Fű Strasamester Társhivünk négy udvari Trombitásunkat ki vivén, az egész Sereget három brigadában az három Strasamester alá osztani fogja és így következő képpen kivont fegyverrel szép rendben Trombita szóval az városban bejüvén, szállásunk előtt jobb kézre harezrendben állitván őket a közepiben az első job szárnyára, az másik bal szárnyára az har-

madik brigadát rendellye, aholis kinek kinek szolgálja az a maga urát készen várja, hogy kiki annak lovát ugyan az rendben és helyben tartsa, az midőn amazok lovakrul lefognak szállani.

Ekképpen ki rendelkezvén, kiki fegyverét hüvelyében tévén, lovárul leszállyon és brigadánkiut palotánkra fel jüvén, az mennyiben lehet rendet állyon, ezek után udvari kapitányunk beszédét el végezvén, az Auditorunktul nevünkkel teendő kérdésekre felelni fognak és következendő képpen brigadánként az hitet leteszik és aztat el végezvén egyenként székünk eleiben jüvén, székünkhöz mentül leg közelebb előttünk le fog terdepelni és meg ölelésünk által társaságunkban be vétetvén, maga helyére mégyen és az egész sereg hiti letétele után az rendben, az melyben jötenek, le fognak menni és az strásánkiül (aki azonnal palotánkon marad); trombita szóval quartélyokban térnek.

II. RÉSZ.

Az Nemesi Társaság Seregének rendi című oklevél „Az vitézlő Társokrul és azoknak fogadásául“ fejezetében olvastuk, hogy a „társak“ közé való bejutásnak milyen feltételei és módozatai voltak. Az Aspremont-Rákóczi levéltárban az „attestatiok“ egész seregét őrzí az Országos Levéltár. Ezekből összegyűjtöttem az *összes ajánlottak és az érdekesebb ajánlók* névsorát. Mielőtt ezeket ismertetném, megállapítom, hogy a fenti levéltárban talált kimutatásokban és névjegyzékekben szereplő „társak“ létszáma nem éri el az ajánlottakét és hogy ez utóbbiak között több olyan névvel találkozunk, amelyek a Nemes Compánia későbbi névjegyzékeiben stb. egyáltalán nem szerepelnek. Ebből joggal következtethetünk arra, hogy a „társak“ fogadásánál rostálás történt.

Lássuk előbb az *ajánlottak* névsorát:

1 Baán János	Büdöskuti Lajos
Badicz Imre-Veszprémi	? Gáspár
Bagotai István	Czerjék Pál
Balo József	Csulay Pál
5 Balogh János	25 Dániel Lőrinc
Barabás Péter	Detrics Boldizsár
Barcsai György	Dezsöffi Sigmund
Barcsay Joseph	Erdőhegyi Miklós
Begányi Ferenc	Fekete István
10 Bernát Gábor	30 Fekete Mihály
Bernát István	Fisser Péter
Berzeviczy Lajos	Gázy Miklós Pál-Udvarhely-
Berzeviczi Mihály	Széki
Berzeviczy Zsigmond	Gicz László-Assakürthi
15 Boér Sigmund	Gombos István
Bogáthy Gáspár	35 Gosztonyi Ádám
Bossányi Elek	Görgey László
Bóth István	Gyulai Mihály
Bugossi István	Hadbarny András
20 Bulyovszky Ádám	Haller Gábor-Hallerköi

40 Henter László
Hlatky Jakab
Horváth Pál
Jakabházy Pál
Kardos Pál	70 Petneházy Sigmond
Pongrátz Pál
Pütkösti György
Rajmannus Miklós
Révay László
45 Keczei Ferenc
Kéry Mihály
Kiszel Sándor-, Benedekfalusi
Komjáti Paál
Korda Gábor	75 Rhédei Miklós, -Kis Rhédei
Révay Miklós, -Treboszlói
Semsey Sándor
Simándi Gergely
Somai László
50 Kökömezey János
Könczei Sigmond
Kubinyi Imre
Kubinyi Márton
Küs Ferenc	80 Sombori Sigmond
Somossi László
Suki Pál
Szent-Páli Beniamin
Szent-Páli László
55 Laskai György
Lászlófi István, Tardi
Lehorszky Imre
Markoczán Miklós
Miklósy János	85 Szilágyi Ferenc
Szilágyi Péter
Szilvási Miklós
Sztankay Miklós
Szucsáky Péter
60 Mikó Ádám, -Sögödi
Mrász Gábor
Nagy Tamás
Nagy Paál
Németh András	90 Szulyovszky Mátyás
Targel János
Ternay István
Toroczky Ferenc
Türi László
65 Palaticz András
Pálfalvi János iffiu
Palugyai Gábor
Pápai ?
Pápai György	95 Vathai Gáspár
Veér György
Zaborszky Gábor
Zaborszky János
Zombori Mihály

A J Á N L Ó K:

1 Bánffi Farkas
Bánffi László
Bánffy Zsigmond
Barcsay Mihály	Csáky Mihály
5 Barcsai Ábrahám
Barkóczy Ferenc üd.
Barkóczy Ferenc ifj.
Beniczky Gáspár
Beniczky László	20 Csányi György
Csongrádi Pál
Gálffy Pálné
Görgey Boldizsár
Görgey Ferenc
10 Benkotzy Gábor
Benyovszky György
Berthóty Gábor
Berényi Miklós
Bethlen János	25 Hellenbach György
Henter Mihály
Hlosvay Ábrahám
Jósika István
Kázinczi András
15 Budaházy András
Comáromi György
Csáky István Gr.
Csáky László Gr.	50 Kecskeméti Mihály
Kemény László
Kónya Miklós
Labsanszky János
Lászlóffy Pál
	55 Máriássy Miklós
Mednyánszky János

	Mednyánszky Miklós	60	Roth János
	Medeczky Sándor		Sánta Dániel
	Nemes Péter		Sennyey István
40	Ocskay László		Soos Gábor
	Okolicsányi Gáspár		Szent-Iványi Farkas
	Okolicsányi Mihály	65	Szinyai Gáspár
	Orbán Etel		Szmrecsányi László
	Orbán Ferenc		Szomolány György
45	Orbán Simon		Szteárosi Dániel
	Palóczy Mihály		Szteárosi János
	Pálffy István	70	Szunyogh Gáspár
	Péchi Gáspár		Teleki Mihály
	Pekri Lőrinc		Tisza György
50	Perényi Imre		Tompa Mihály
	Perényi Farkas		Tordai Ferenc
	Petrőczy István	75	Thoroczkay István
	Platthy Sándor		Törös János
	Putnoky Bálint		Vass Dánielné
55	Radvánszky János		Vass Sándor
	Réti József		Vay István
	Rhédei Ádám	80	Visa János
	Rhédi Ádám		Vitalis János
	Robs Mihály		Vrandozek György

*

A különböző fegyver-, létszám-, szemle- és egyéb kimutatásokról — mint már mondtam — Thaly csupán pár szóval emlékezik meg. Egyik-másik oklevél szözszerinti közlését én sem látom szükségesnek. Ezekből csupán a személyi és az érdekesebb anyagi vonatkozású adatokat vettem ki, mert legfőbb súlyt a Nemes Compánia személyi és anyagi helyzetének tisztázására vetem. Az első ilyen oklevél „*Kegyelmes Úrunk eő Felsege Nemessy Társaság Seregébe be adot Nemes Iffiaknak száma s kik mikor alattanak legyen bé, hány hóra Percipialtanak fizetist és menyi restantiajok legyen, é szerint következik*“.¹⁴

Ez az oklevél a Nemes Compánia létszámának kialakulására szolgál útmutatóul. Emellett igen érdekes fényt vet a szabadságharc anyagi helyzetére is. Tudniillik a hosszabb-rövidebb idő óta szolgáló nemes társaknak 4688 forintnyi járandóságából egy év alatt csupán 2568 forint került kifizetésre és az udvartartás 2320 forinttal hátralékban volt.

Be alottak Anno 1706 in Mense	Gyulay Mihály Uram
Majo	Jakabházy Pál Uram
	Kőncezey Sigmond Uram ¹⁵
Toroczkaÿ Ferencz Uram	Henter László Uram
Miko Ádám Uram	Nagy Pál Uram

¹⁴ A nevek írása majdnem minden kimutatásban másként történt. Megjegyzem, hogy itt nem a latinos fordításról beszélek, hanem ilyen torzításokról pl. mint Bagossy-Bugossy stb. stb., melyek az olvasónak bizonyára feltűnnek s amelyekben enélkül a magyarázat nélkül sajtóhibát vélne felfedezni.

¹⁵ Az ajánlottak között nem szerepel.

Markocsany Miklós Uram	Anno 1706 in Mense Novembri Semsey Sándor Uram
Anno 1706 in Mense Junio Daniel Lőrinc Uram Zomborý Sigmond Uram Bagotsay István Uram Miklóssy János Uram	Anno 1706 in Mense Decembri Gombos István Uram Kükemezey János Uram Stankay János Uram ¹⁵
Anno 1706 in Mense Julio Barcsay György Uram Suky Pál Uram Korda Gábor Uram Barcsay Joseph Uram Bathizy Mihály Uram ¹⁵	Anno 1707 in Mense Januar Csulay Pál Uram Dersöffy Sigmond Uram ¹⁵ Hatbavny István Uram Bath István Uram ¹⁵ Balog János Uram Kovács János Uram Zaborský János Uram Berzeviczy Sigmond Uram Berzeviczy Mihály Uram Kiszel Sándor Uram Fajgel János Uram ¹⁵
Anno 1706 in Mense Augusto Komjátý Pál Uram Szilvássy Miklós Uram	
Anno 1706 in Mense Oktobri Bagossy István Uram ¹⁵ Vathay Gáspár Uram	Anno 1707 in Mense Febr. Révay Miklós Uram Berzeviczy Lajos Uram ¹⁵

*

Ez a kimutatás talán a legrégibb az ilyen természetű oklevelek között. Kelet nincs rajta ugyan, de nyilvánvaló, hogy 1707 áprilisában vagy májusában készült, mert az 1706 májusában szolgálatba állott társak 12 havi járandósággal szerepelnek a megfelelő rovatban.

A következő oklevél „*Lista Brigada-Arma Perillustris Domini Gabrielis Koncz osteneles Equuos, Vestes et Arma*”. Koncz Gábor brigádja tagjainak lovairól, ruházatáról és fegyveréről, helyesebben mindezek állapotáról készült ez a kimutatás, mégpedig, mint tagjainak magas létszámából következtethetjük, bizonyára a Nemes Compánia legfőbb virágzásának idején. Láttuk ugyanis az előbbi oklevélből a Nemes Compánia létszámának lassú kialakulási folyamatát, viszont később, mint ugyancsak látni fogjuk, „búcsúzás” és egyéb fogyatékbba jutás következtében a testőrség létszáma már újból nem volt olyan magas, hogy egy brigádára 25 társ jutott volna.

A kimutatás tanúsága szerint a nemes társak legtöbbször 25-ből 18-nak, 3 jó háta-lova volt (egynek, Turi Józsefnek a 3 jó mellett még 1 beteg is) 2-nek 1—1, a többi 5 társnak pedig 2—2. A beteg lovak száma 7-re rugott. Öt nemesi társnak nem volt karabélyá: a ruházata, egy kivételével, mindenkinek rendben volt. Ennek az egynek a tunikája hiányzott.

A Koncz-brigáda ebben a kimutatásban a következő névsorral szerepel:

D. Franciscus Keczei
Ladislaus Turi
Paulus Jakabházy

Joannes Ternei
Andreas Palatich
Franciscus Begari

Balthasar Detrich	Franciscus Suki
Gasparus Bogadi	Georgius Pünkesti
Johanes Záborszki	Joannes Gálfalvi
Alexander Semsei	Nicolaus Erdőhegyi
Ludovicus Berzeviczi	Franciscus Kis
Paulus Kardos	Stephanus Nagy
Volphgangus Csongradi	Joannes Sylvasi
Job Türi	Joannes Ecsedi
Joseph Turi	Laurentius Daniel
Beniamin Szentpáli	

*

A soron következő oklevél személyi adatok és vonatkozások tekintetében a legkimerítőbb az összesek között s így a mi szempontunkból a legfontosabb.

Ebből az oklevélből ugyanis nemcsak a testőrség névsorát tudjuk meg, hanem azt is, hogy kit mikor, hol fogadtak be a Companiába s ki, mikor, mely módon vált ki ennek kötelékéből.

Az oklevél címe magyarul kb. így hangzanék: az 1707. évi április 26-án felállított Tekintetes Nemes Testőrség, (Compania) névjegyzéke 1710 október 15-éig.

Mint látjuk, az oklevél adatai a Nemes Compania fennállásának majdnem egész idejére kiterjednek s így a társak sorsának alakulására szinte tökéletes fényt derítenek.

Lista Inclytæ Nobilis Praetorianæ Companiæ erectæ Anno 1707 die 26 Aprilis, usque ad Annum 1710 die 15 octobris.

Vice Colonellus Liber Baro Simon Kemény.

Supremus Vigiliarum Praefectus Liber Baro Andreas Zaji.

Signifer Liber Baro Gabriel Haller.

B r i g a d a 1 - m a

Vigiliarum Magister Perillustris ac Generosus Dominus Michael Rhedei. Corpor. Perillustris ac Generosus Dominus Gabriel Koncz.

Gregary.

Laurentius Daniel.	Johannes Záborszki.
Johannes Kükemezei.	Gregorius Simándi
Stephanus Bagotai.	Jacobus Hlatki.
Alexander Semsei.	Ludovicus Berzeviczi.
Nicolaus Markocsán.	Josephus Barcsai.
Paulus Jakabházi.	Michael Batizi.
Sigismundus Sombori.	Nicolaus Szilvási.
Paulus Nagy.	Emericus Badics
Alexander Kiszél.	Adamus Rákóczi.
Baltasar Detrich.	Alexander Palugyai.

Accreverunt (!) huic Brigadae in installatione Patakiensi Ao. 1007. 1-ma novembris.

Franciscus Keczei.

Gaspár Bogádi.

Per instellationem Cassoviensem Per instellationem Munkácsien-
 A. 1708, 10 Apr. sem, Ao 1709, 6 January
 Georgius Pünkösdi, Stephanus Nagy,
 Ladislaus Thini, Franciscus Kiss,
 Johannes Gálfalvi, Franciscus Begányi,
 Nicolaus Erdőhegyi, Paulus Kardos
 Michael Fekete. Beniamin Sz. Páli.

Per Instellationem Agriensem Item Per instellationem Mun-
 A 1708, 27 Maji kácsienssem, A. 1709, 4 Apr.
 Petrus Szilágyi, Andreas Palatich,
 Stephanus Ternei. Franciscus Suki,

Per instellationem Trans Vagum
 in Castro ad Verbopositis Ao.
 1708, 25 Julij.
 Ill. Comes Nicolaus¹⁶ Ber-
 csényi.

Summa Universalis Gregariorum Nro: 37 —
 Promoti ex hac Brigada.

Ao. 1708 in szeptembri, Ill. Comes Lad. Bercsényi, Agriae in Cor-
 poralem.

Ao. 1709, 6 Januar. Munkácsini in Vigiliarum Magistrum Idem.
 Eodem Ao. 18 Decembris Idem, in Vexilliferum, in Hrabocz.

Eodem Ao. 18 Decembris Gabriel Konecz, in Vigiliar. Magistrum
 ibidem in Hrabocz.

Eodem Ao., et die, Stephanus Bagotai, in Corporalem. ad eandem
 Brigadam, qui et in conflictu ad Romhány acceptis tribus
 vulneribus, obi it Gyöngyösini, eodem Anno, die Februarii,
 ibidemque sepultus.

Eodem Ao. et dje, Sigismundus Sombori, in Corporalem, ad Bri-
 gadam Generosi D. Georgii Szunyog.

Eodem Ao., et dje, Paulus Nagy in Corporalem ad hanc Brigadam.
 Ao. 1710, in Martio, Alexander Kiszczel, in Lejtinantium ad J.
 Regim. Máriasiánum.

Eodem Ao, 8 Julij, Alexander Palugyai Lejtinantium ad J. Regim.
 Palotásianum in Castris penes Szolnok positus.

Emortui, ex hac Brigada.

Ao. 1709 Michael Batizi, dum Domum iret, submersus in Tibisco,
 Máramarusini, in Febr.

Ao. 1710 Adamus Rákoczi, dum Domum iret, submersus in Fluvio
 Ung. in Mense Apr.

Ao. 1707 Nicolaus Szilvási, ob infirmitatem Domum missus, ibi-
 demque mortuus.

¹⁶ Tollhiba Ladislaus helyett. ki a Miklós gróf fia volt; — az ere-
 deti oklevelen Thaly írása!

Valedixerunt ex hac Brigada.

- Ao 1708 Agrie, P. ac G. D. Vig. Acreverant huic Brigadae per
Magr. Michael Rhédei, instellationem Munkácsien-
- Ao 1709 Ex Quartirio in Ja- sem Anno 1711 1-ma Januarij.
nuario Josephus Barcsai, Joannes Ecsedi,
- Ao 1709 die Emericus Badics. Josephus Türi,
In Julio ex Patak. Joannes Szilvási,
- Ao 1710 die 8 Julij, in Castris Jacobus Türi,
ad Szolnok positis, Nicolaus Wolfgangus Csongrádi.
Markocsán. Mannent adhuc in ista Brigada
Gregorius Simándi, Gregarii effective Nr. 21 —
Jacobus Hlatki,
Michael Fekete,
- Ao 1710
Johanes Kükemezei.
Summa decrescentium
Nro: — 16 —

Brigada 2-da.

Vigiliar, Magr. P. ac. G. D. Franciscus Rhédei.

- Corpor. Nicolaus Kun
Gregorij.
Georgius Szunyog,
Georgius Barcsai,
Gabriel Korda,
Sigismundus Köncezi,
Johannes Balog,
Andreas Hadbavni
Gabriel Záborezki,
Johannes Fajgel,
Franciscus Pápai,
Georgius Pápai,
Johannes Miklossi,
Sigismundus Petneházi,
Emericus Kubini,
Paulus Suki,
Michael Berzeviczi,
Stephanus Gombos,
Gabriel Bernád.
- Franciscus Pekri,
Ladislaus Görgei,
Petrus Szucsáki,
Per instellationem Agriensem
A 1708, 27 Maji.
Georgius Laskai
Emericus Lehoczki.
Per instellationem Trans
Vagum in Castris ad Verbo
positis, A. 1708, 25 Julij.
Paulus Révai,
Paulus Frater,
Per instellationem Munká-
csiensem A 1709. 6 Januar
Petrus Barabás,
Paulus Czirjék,
Thomas Nagy,
Adamus Gosztoni,
Ladislaus Géczy,
Petrus Ficsor,
Gabriel Sükösd.
Per instellationem Munkácsi-
ensem A 1709. 7 Apr.
Gaspar Szörcei,
Franciscus Szilágyi,
Gabriel Palugyai.
Summa Gragariorum Nro: 39" —
- Accreverunt huic Brigadae per
Instellationem Patakiensem,
Ao 1707. 1. novembris.
Ladislaus Szörcei,
Michael Kéri,
Adamus Halácsi,
Adamus Henter.
- Per instellationem Cassovien.
sem, A 1708, 10 Apr.
Sigismundus Boer

Promoti ex hac Brigada.

- Ao. 1709, 18 decembris Vigilium Magr. Franciscus Rhédei, in titularem Signiferum in Compagnia et in Adjutantium Suae Serenitatis.
 A 1707 Georgius Szunyog, in Corporalem, ad eandem Brigadam, in Mense Aug. Munkács.
 A 1709 18 decembris Idem in Vigilium Magistrum ad eandem Brigadam, in Hrabocz.
 A 1709 Georgius Barcsai, in Corporalem ad eandem Brigadam, in Patak.
 A 1708, 6 octobris Stephanus Gombos, in Corporalem, ad eandem Brigadam, in marsu penes Rachomaz. Idem in Capitaneum Inclyti Regiminis Karabelyosonum.
 Eod Ao. 12 Septembris Franciscus Pápai in Vice Quartiriorum Magistrum Inclytae Compagniae Agriae.
 A 1709. 8 Julij Sigismundus Petneházi, in Lejtinantium I. Rgs Praetor. Palotasianorum.

Emortui, ex hac Brigada.

- Ao. 1709, 18 decembris Andreas Hadbávni, in morbo Epileptico extinctus in Hrabocz.

Valedixerunt ex hac Brigada.

- A 1709. Paulus Suki, ex Quartirys
 Eod .Ao, Michael Berzeviczi Munkácsini.
 Eod. Ao, 18 Decembris in Hrabocz, Gabriel Korda,
 Paulus Frater,
 Adamus Henter,
 Ao 1710. Michael Kéri in Szerencs.
 A. 1709, 17 Junij Gabriel Bernád inhoneste ex Compagnia dimissus, in Patak.

Summa decrescentium Gregariorum Nro — 15 —

Manent ad huc in Ista Brigada effective Nro — 26 —

Acreverant huic Brigadae per instellationem Munkácsienssem, Anno 1711 1-ma Januarij.

Comes Alexius Bethlen.
 Adamus Vaji.
 Micahel Nyári.

B r i g a d a 3-tia.

Vig. Magr. P. ac G. D. Stephanus Máriási.
 Corpor. P. ac G. D. Adamus Miko.

Gregorij.
 Franciscus Thoroczka
 Nicolaus Sztankai,
 Stephanus Lászlófi,
 Gaspar Vathai,
 Michael Gyulai,

Paulus Csulai,
 Ladislaus Henter,
 Ladislaus Somai,
 Stephanus Bagossi,
 Stephanus Bernád,
 Sigismundus Dessöfi,

Ludovicus Büdöskuti,
Paulus Komjáti,
Martinus Kubini,
Stephanus Both,
Paulus Pongrácz,
Sigismundus Berzeviczi,
Nicolaus Révai.

Accreverunt huic Brigadae.
per instellationem Patakien-
sem Ao 1707, 1 novembris.
Paulus Horváth,
Nicolaus Rajmanus
Martinus Simándi.

Per instellationem Cassovien-
sem, A 1708, 10 Apr.
Paulus Miklossi,
Stephanus Fekete,
Michael Zámборi,
Andreás Németi.

Per instellationem Agriensem,
A 1708, 27 Maji.
Gabriel Mrász
Johannes Bán.

Per instellationem Trans
Vagum, in Castris penes
Verbo, A 1708, 25 Julij.
Stephanus Feja
Petrus Gilányi.

Per instellationem Munká-
csiensem, A 1709, 6 Januar.
Ladislaus Somossi,
Franciscus Somossi,
Ladislaus Révai,
Matthias Szuloczki.

Per instellationem Munká-
csiensem, A 1709, 7 Apr.
Josephus Bak
Georgius Vér,
Alexius Bossányi.

Summa Gregariorum Nro: 36 —
Summa Universalis Gregariorum 112.

Promoti ex hac Brigada.

- A 1709, P. ac G. D. Vig. Mag. Stephanus Máriássi, in Supr.
Vig. Praef. In. Regiminis Mariassiani in Patak.
A 1079, 18 decembris Adamus Miko, in Vig. Magistrum Incylytae
Compag. in Hrabocz.
A 1707, 1 novembris Franciscus Thorocz kai in Corporalem ad
ejusdem Brigadae in Patak, dimissus idem in Szerencs
A 1709, die Junij.
A 1709, Sigismundus Berzeviczi, in Corpor. ad eandem Brigadam,
in Patak, in Julio, Idem A 1710 in Capitaneum ad regim.
Karabélyosonum in Sept.
A 1709, 18 decembris Paulus Csulai, in Corpor. ad eandem
Brigad. in Hrabocz.
A 1710, in Martio, Nicolaus Sztankai, in Corpor., in Jászberin,
ad Brigad. P. ac G. D. Gabrielis Koncz.
Eod. Ao, 8 Julij Ludovicus Büdöskuti, in Lejtnantium ad Regm.
Palotásonum.
A 1709, 18 decembris Stephanus Bagossi, in Lejtnantium ad I.
Rgm. Bagosianum ordinis Pedestris.

Emortui ex hac Brigada.

- A 1710. Andreas Németi Domummissus, et ibidem in Peste mor-
tuus in Oppido Göncz.

A 1708, 2 Octobris Nicolaus Révai, ob infirmitatem Domummissus, ibique in infirmitate, nescitur, mortuus sit, an vero ab hoste captus.

A 1709, 9 Aug. Stephanus Feja, ob infirmitatem Gyöngyösinum missus ibique mortuus.

Veledixerunt ex hac Brigada.

A 1709, 18 decembris Stephanus Lászlófi.

Stephanus Both in Hrabocz.

Ao 1710, 3 Febr.

Gaspar Vathai.

Gabriel Mrász, ex Heviz.

A 1710,

Paulus Pongrácz Munkácsini.

Eod. Ao, 8 Julij, Stephanus Fekete, in Castris penes Szolnok.

Eod. Ao.

Stephanus Bernád, in Szerencs.

Eod. Ao.

Petrus Gilányi, in Szerencs.

A 1709, 17 Junij

Georgius Vér, inhoneste dimissus ex

Compag. in Patak.

Summa decrescentium Gregariorum Nro: 18 —

Manent in ista Brigade effective Gregarii Nr: 18 —

Summa decrescentium Gregariorum Nro: . . 47 —

Acreverunt huic Brigadae per instellationem Munkaciensem
Anno 1711 die 1-ma Januarij,

Liber Baro Sigismundus Zaji,

Joannes Simon,

Andreas Ráczkeői,

Paulus Béldi,

Franciscus Angyalosi,

Franciscus Hadad,

Franciscus Horváth,

Stephanus Zámboi.

Summa Universalis moderni Status effectivi Gregariorum
una cum absentibus et infirmis Nro: 65.

Summa Acrescentium Anni 1711 1-ma Januarij in Munkács. 16.

*

A következő oklevél a Nemes Companiából kiválók egyesített és névszerinti jegyzéke.

Megjegyzendő, hogy az oklevél állítólag az 1710 október 9-ei helyzetet tárja elénk, de — mint látni fogjuk — az állítólag kitépett társak legnagyobb része az 1711 január 1-ei repartitíóban, beosztásban, az ez után következő oklevélben még szerepel.

Lista Universalis valedicentium. Ao. 1710 die 9 Octobris.

Corporal Gregory

Ex Brigada Perillustr. ac Grosi, Dni, Gabrielis

Koncz valedicentes. — —03

Ex Brigada Perillustr. ac Grosi, Dni. Adami Miko — —07

Ex Brigada Perillustr. ac Grosi Dni. Georgy

Szunyog 1 —06

Summa Universalis Nro: 17

Nomina Valedicentium ex incljta N. Compagnia

Ex Brigada Perillustris ac
Grosi. Dni. Gabrielis Konecz;
Franciscus Keczelei,
Paulus Jakabházi,
Ladislaus Thuri,

Michael Zámberi,
Martinus Simándi,
Paulus Komjáthi,

Ex Brigada Perillustris
ac. Grosi. Dni. Adami Miko
Michael Gyulai,
Ladislaus Somai,
Ladislaus Somossi,
Franciscus Somossi.

Ex Brigade Perillustris ac
Grosi. Dni. Georgy Szunyog.
Corporalis Georgius Barcsai,
Sigismundus Gönczei,
Sigismundus Boér,
Emericus Kubini,
Adamus Gosztoni
Johannes Balog,
Franciskus Pekri.

Mivel penig hogy nagyobb részint, nem a végre bucsuznak, az Nemessi Társaságból, hogy magokat mostani bucsuzások által le tennék, és az fertelmes henyelésnek (melly az ifjuságnak, úgy az igaz nemessi Vérnekis nagy métyele) adnák, hanem hogy, továbbbrais Hazájokhoz, Nemzetekhez, Jo Kegyelmes Urokhoz hűségetek, szereteteket, szolgálattokat, meg mutathassák, kívánkoznak némelly becsületes Ezerekben, az holottis Tiszteségekre való üresség volna, Felsőges Kegyelmessége által, alkalmaztatni. Melly dolog végettis alázatosan folyamodnak az Felsőged Kegyelmességéhez, várván mindenekben az Felsőged magával született Attyai Kegyelmességtől.

Az Nemes Companianak Tized számra való repartítoja

Anno 1711 1. Januarij.

Konecz Uram Brigádájából

Nagy Pál Uram tizedgyében vadnak

Daniel Lőrincz	PüNKÖSTI György	Szilvási János
Türi László	Kis Ferentz	Turi Job
Keczelei Ferentz	Suki Ferentz	Szilágyi István
Sz. Pali Beniamin	Ecsedi János	
Nagy István	Turi Joseph	

Sztankai Miklós Ur tizedgyében vadnak

Jakabházi Pál	Bogadi Gáspár	Platich János
Pálfalvi János	Záborszki János	Bégányi Ferentz
Erdőhegyi Miklós	Kardos Pál	Csongrádi Farkas
Detrich Boldizsár	Ternei István	Semsei Sándor

Miko Ádám Ur Brigádája

Csutai Pál Ur tizedgyében vadnak

Zay Zsigmond	Ballo Joseph	Bán János
Gyulai Mihály	Zámberi Mihály	Bácskai András
Henter László	Somossi László	Angyalosi Ferentz.
Somai László	Simándi Márton	
Miklósi Pál	Bernad István	

Komjáti Pál Ur tizedgyében vadnak

Horváth Pál	Révai László	Simon János
Kubini Márton	Dezsőfi Zsigmond	Béldi Pál
Bossáni Elek	Rajmanus Miklós	Hadadi Ferentz
Szuloczki Mátyás	Horváth Ferentz	Zámbori István

*Szunyog György Ur Brigádája
Barcsai György Ur tizedgyében vadnak*

Bethlen Elek	Pekry Ferentz	Szilágyi Péter
Vay Ádám	Halászi Ádám	Cserjék Pál
Kubini Imre	Laskai György	Barabás Péter
Balog János	Ficsor Péter	
Boer Sigmund	Nagy Tamás	

Sombori Sigmund Uram tizedgyében vadnak

Könczei Sigmund	Szörcei Gáspár	Palugyai Gábor
Zaborszki Gábor	Lehoczki Imre	Szürcei László
Faigel János	Gosztóni Ádám	Nyári Mihály
Görgei László	Géczy László	
Pápai György	Sükösd Gábor	

*

A most soron következő oklevelek a törzshöz beosztottak és a három brigada tagjainak illetményeiről készültek.

Mint látjuk, az udvar az illetmények kifizetésével tekintélyes hátralékban volt. Különösen feltűnő, hogy arra az időre, amelyről ez a kimutatás készült, a törzshöz beosztottak alig kaptak illetményt.

Extractus Summarius Obvenientis, Restantiarum, et Supererogationum Stobalium.

	Obveniens		Restantia		Supererogat	
	Rf	d	Rf	d	Rf	d
Kemény Simon Uram	5510	88	5510	88	—	—
Zay András Uram	1751	77	1751	77	—	—
Haller Gábor Uram	604	22	100	22	—	—
Q. Mester Bossányi Ferencz Uram	449	—	115	—	—	—
Furier Zaffiri Mihály	95	25	11	25	—	—
Furier Zilahi Márton	151	50	47	50	—	—
Furier Rátkai Peter	35	50	55	50	—	—
Summa	6608	12	5952	12	—	—

*Extractus Summarius Obvenientis, Restantiarum, Supererogationum Inclytae Brigadae Perillustris
ac Generosi Dni. Michaelisedei.*

	Obveniensi		Restantia		Supererogat			Obveniensi		Restantia		Supererogat	
	Rf	d	Rf	d	Rf	d		Rf	d	Rf	d	Rf	d
Strása Mester Rhédei Mihály Uram	649	15	241	15	—	—							
Tizedes Koncz Gábor Uram	92	85	—	—	51	15							
Batizi Mihály Uram	108	92	—	—	11	12							
Jakabházi Pál Uram	102	05	—	—	17	97							
Nagy Pál Uram	96	51	—	—	23	49							
Sombori Sigmond Uram	96	35	—	—	23	65							
Daniel Lőrincz Uram	77	69	—	—	42	51							
Kökemezei János Uram	89	14	—	—	30	86							
Semsei Sándor Uram	45	69	—	—	74	51							
Berzeviczi Lajos Uram	79	91	—	—	40	9							
Bagothai István Uram	103	25	—	—	16	75							
Kiszel Sándor Uram	89	5	—	—	40	97							
Bárcsai Joseph Uram	81	81	—	—	58	19							
Markocsán Miklós Uram	90	90	—	—	29	10							
Hlatki Jakab Uram	95	74	—	—	24	26							
Detrich Boldizsár Uram	97	19	—	—	22	81							
Badies Imreh Uram	66	34	—	—	53	66							
Zaborecki János Uram	45	58	—	—	77	62							
Simándi Gergely Uram	65	91	—	—	54	09							
Rákóczi Ádám Uram	37	88	—	—	82	12							
Palugyai Sándor Uram	60	4	—	—	59	96							
Bogádi Gáspár Uram	35	90	—	—	84	10							
Keczeli Ferencz Uram	37	61	—	—	82	59							
Summa	2343	02	241	15	980	97							

Ae 1 Aprilis 1708.

	Rf	d	Rf	d	Rf	d
Pünkösdyörgy Uram	—	—	—	—	42	98
Tini Lá Uram	—	—	—	—	40	82
Galfalvinos Uram	—	—	—	—	21	67
Erdőheg Miklós Uram	—	—	—	—	20	05
Fekete ály Uram	9	17	—	—	10	85

Ae 1 Junii 1708.

	Rf	d	Rf	d	Rf	d
Szilágyiter Uram	—	—	—	—	21	77
Ternyeiván Uram	—	—	—	—	26	61
Summa	9	17	—	—	184	73

Sua Summarum 2352 19 241 15 1165 70

*Extractus Summarius Obvenientis, Restantiarum, Supererogationum Inclytae Brigadae Perillustris
ac Generosi Dni. Francisci édei.*

	Obveniensi		Restantia		Supererogat			Obveniensi		Restantia		Supererogat	
	Rf	d	Rf	d	Rf	d		Rf	d	Rf	d	Rf	d
Strasa Mester Rhédei Ferencz Uram	651	10	245	10	—	—							
Tizedes Szunyogh György Uram	111	75	—	—	52	25							
Tizedes Kun Miklós Uram	75	44	—	—	68	56							
Suki Pál Uram	94	78	—	—	25	22							
Gombos István Uram	74	67	—	—	45	55							
Könczei Sigmond Uram	97	81	—	—	22	19							
Bárcsai György Uram	158	85	58	85	—	—							
Korda Gábor Uram	102	-1	—	—	17	99							
Balog János Uram	67	50	—	—	52	70							
Záborecki Gábor Uram	85	27	—	—	54	75							
Fajgel János Uram	92	15	—	—	27	85							
Hadbabnyi András Uram	58	05	—	—	61	95							
Berzeviczi Mihály Uram	74	56	—	—	45	64							
Pápai Ferencz Uram	94	35	—	—	25	65							
Bernád Gábor Uram	68	50	—	—	51	50							
Miklós János Uram	13	67	—	—	106	33							
Kubini Imrek Uram	75	90	—	—	44	67							
Petneházi Sigmond Uram	61	44	—	—	58	56							
Szörcei László Uram	48	36	—	—	71	64							
Halacszi Ádám Uram	55	01	—	—	84	99							
Henter Ádám Uram	58	89	—	—	61	11							
Kéri Mihály Uram	56	59	—	—	85	41							
Summa.....													

Ae Aprilis 1708.

	Rf	d	Rf	d	Rf	d
Boér Signd Uram	5	68	—	—	14	52
Pekri Fecz Uram	—	—	—	—	22	6
Görgei zló Uram	1	69	—	—	18	51
Szucsákéter Uram	—	—	—	—	37	12
Summa:	7	57	—	—	91	81

Ae 1-ma Junii

	Rf	d	Rf	d	Rf	d
Lehoczkmrch	—	—	—	—	29	79
Laskai Grgy	—	—	—	—	9	95
Summa:	—	—	—	—	39	72

Ae 24 Julii

	Rf	d	Rf	d	Rf	d
Révai P Uram	—	—	—	—	56	89
Frater F Uram	—	—	—	—	37	66
Summa:	—	—	—	—	74	55

Sua Summarum 2297 58 281 93 1294 —

*Extractus Summarius Obvenientis, Restantiarum, et Supererogationum Inclytae Brigadae Perillustris
ac Generosi Dni. Stephani riási.*

	Obveniensi		Restantia		Supererogat			Obveniensi		Restantia		Supererogat	
	Rf	d	Rf	d	Rf	d		Rf	d	Rf	d	Rf	d
Strása Mester Máriási István Uram	676	35	268	35	—	—							
Tizedes Miko Ádám Uram	90	42	—	—	55	58							
Csulai Pál Uram	85	40	—	—	56	60							
Gyulai Mihály Uram	88	63	—	—	51	57							
Henter László Uram	81	60	—	—	58	40							
Révai Miklós Uram	94	40	—	—	25	60							
Berzeviczi Sigmond Uram	79	65	—	—	40	55							
Sztánkai Miklós Uram	86	33	—	—	53	67							
Komjathi Pál Uram	82	29	—	—	37	71							
Vathai Gáspár Uram	48	80	—	—	71	20							
Dessöfi Sigmund Uram	55	77	—	—	84	25							
Bagosi István Uram	84	41	—	—	55	59							
Both István Uram	69	65	—	—	50	57							
Tizedes Thoroczka Ferencz Uram	153	85	9	85	—	—							
Pongrácz Pál Uram	92	84	—	—	27	16							
Büdöskuti Lajos Uram	76	57	—	—	45	45							
Bernád István Uram	94	29	—	—	25	71							
Somai László Uram	95	96	—	—	26	04							
Kubini Márton Uram	96	10	—	—	25	90							
Lászlófi István Uram	64	55	—	—	55	65							
Horváth Pál Uram	41	27	—	—	78	75							
Rajmanus Miklos Uram	14	22	—	—	105	78							
Simándi Márton Uram	17	95	—	—	102	05							
Summa	2557	74	278	16	1027	12							

Ae 1-ma Aprilis 1708.

	Rf	d	Rf	d	Rf	d
Miklós Uram	—	—	—	—	27	61
Fekete Ján Uram	6	86	—	—	15	14
Zambori Mihály Uram	5	84	—	—	16	16
Nemethi András Uram	—	—	—	—	47	10

Ae 1-ma Junii 1708.

	Rf	d	Rf	d	Rf	d
Mrász Grg Uram	—	—	—	—	29	65
Bán Ján Uram	—	—	—	—	52	59

Ae 24 Julii 1708.

	Rf	d	Rf	d	Rf	d
Feje Ist Uram	—	—	—	—	41	84
Gilányi ter Uram	—	—	—	—	46	08
Summa	10	70	—	—	254	15

Summa Summarum 2568 44 278 16 1281 27

Comptatis computandis defalcalván Nemes Tarsaságnak Restantiából Téli qvarteljnak Obtingensét

Obveniensi	15626	55
Restantia	6755	56

Némellyetek pengig az Téli qvarteljnak detractiojaval

Superogaltott	3740	97
---------------	------	----

